

පාලි ත්‍රිපිටකයේ ආරක්‍ෂාව හා
පැවැත්ම උදෙසා ථෙරවාදි හික්‍ෂුන් විසින්
ඉටු කළ ඓතිහාසික මෙහෙවර

- වෂවල ධම්මාලෝක හිමි

වර්තමානයේ බුදුසමය යනුවෙන් හැඳින්වෙන පුළුල් ආගමික තොරතුරු සම්භාරයක් වසර දෙදහස් පන්සියයකට අධික කාලයක් සුරැකිව පවත්වා ගෙන ඒම පිණිස ථෙරවාදි හික්‍ෂු සම්ප්‍රදාය විසින් සුවිශේෂ කාර්ය භාරයක් ඉටු කරන ලද බවට ප්‍රමාණවත් සාධක අප ඉදිරියේ ඇත. බුද්ධ දේශනාව වශයෙන් හඳුන්වනු ලබන බුදුන් වහන්සේගේ මුවින් ප්‍රකාශ වී ඇති ඉගැන්වීම් සම්භාරය පිළිබඳව වර්තමානයේ අපට දැන හැකි වන්නේ සංග්‍රහකාරක හික්‍ෂුන් විසින් සම්පාදනය කරන ලද ත්‍රිපිටකය අනුසාරයෙනි. ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යය සම්පාදනය වූයේ බුද්ධ වචනය සංග්‍රහ කිරීම පිණිස සංගීතිකාරක හික්‍ෂුන් විසින් ඉටු කරන ලද කාර්ය භාරයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. විවිධ අවස්ථාවල දී බුදුන් වහන්සේ අභිමුඛයේ සිට උන්වහන්සේගේ මුවින් ප්‍රකාශ වූ අනුශාසනා, පැහැදිලි කිරීම්, අවවාද, නීති රීති ආදිය ඇසූ ශ්‍රාවකයෝ එම දේශනා ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් තම තමන්ගේ සිත්වල ධාරණය කර ගත්හ. එම ඥාන සම්භාරය අනාගත පරපුර උදෙසා ආරක්‍ෂා කර තැබීම සඳහා එම ශ්‍රාවක පිරිස විසින් සුවිශේෂ කාර්ය භාරයක් ඉටු කරන ලදී. උන්වහන්සේලාගේ එම වැඩපිළිවෙළ කෙතරම් ඵලදායී වී ද යත් ඒ හේතුවෙන් ශත වර්ෂ ගණනාවක් සම්බුද්ධ දේශනාව ලෝකයේ සුරැකි ව පවත්වා ගැනීමට පසුබිම සැලසිණි. මෙම ලිපියෙහි අරමුණ වන්නේ භාරතයේ හා ලක්දිව ථෙරවාදි හික්‍ෂුන් වහන්සේලා විසින් සුවිශේෂී ඉගැන්වීම් සම්භාරයක් වශයෙන්

තම ශාස්තෘවරයාණන් වූ ගෞතම බුදුන් වහන්සේගේ දේශනාව සුරැකිව පවත්වා ගැනීම සඳහා ගන්නා ලද බුද්ධිමත් ක්‍රියාමාර්ග හා කාලීන ක්‍රමෝපායයන් පිළිබඳ හැඳින්වීමක් කිරීමයි.

බුදුන් වහන්සේ විසින් දෙවියන් සහිත සකල මිනිස් වර්ගයාගේ මෙලොව පරලොව හිත පිණිස දේශනා කොට වදාළ ත්‍රිපිටකාගත සද්ධර්මය උන්වහන්සේගේ පරිනිර්වාණයෙන් දැනට අවුරුදු දෙදහස් පන්සියයකටත් වඩා කාලයක් ගත වී ඇතත් එය එදා බුදුන් වහන්සේ දේශනා කළ හැටියෙන් ම එකඳු අකුරක්වත් වෙනස් නො වී අදත් නිරූපිත ව පවතින බව බෞද්ධ ලෝකයේ විශ්වාසය යි. ශාස්තෘවරයාගේ භාෂිතය එතරම් දීර්ඝ කාලයක් කිසිදු වෙනසක් නොමැතිව ඒ භාෂාවෙන් ම පවත්නා අන්කිසි ආගමක් පිළිබඳ නිදර්ශන කළ නො හැක. බුදුන් වහන්සේ උන්පත්තිය ලද, බුද්ධත්වයට පත් හා උන්වහන්සේගේ සජීවී දේශනා සම්භාරය ඇසූ අනුගාමික පිරිස ජීවත් වූ රට වූයේ භාරතය යි. එහෙත් එකී දේශයෙන් බුද්ධ දේශනාව සහමුලින් ම අතුරුදහන් වී යද්දී ලක්දිව නමැති කුඩා දිවයිනක එම දහම මෙතෙක් කල් නිරූපිතව පැවැතීම විස්මය ජනක ය.

කෙසේ වුවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ට පරපුරින් පරපුරට ත්‍රිපිටකය නම් වූ ඥාන සම්භාරය පවත්වා ගෙන යාම ලෙහෙසි පහසු කාර්යයක් නො වී ය. කාලයේ හා දේශයේ උපද්‍රව මෙන් ම සසුන තුළ ම ඇති වූ නිකායාන්තරවාදයන් නිසා ද ඇති වූ තත්වයන්ගෙන් බුද්ධ දේශනාව ආරක්‍ෂා කිරීමේ වගකීම පෙරවාදි හික්‍ෂුන්ට පැවැරුණි. විශේෂයෙන් වාචනා මාර්ගයේ පැවැති ඥාන සම්භාරයක් වශයෙන් ත්‍රිපිටකය දුක සේ රැක ගත යුතු විය. අතීත භාරතීය ස්ථවිර පරපුර විසින් රැගෙන ඇවිත් තමා අතට පත් කළ බුද්ධ වචනය ලංකාවාසී හික්‍ෂුහු දිවි පරදුවට තබා ගෞරවයෙන් රක්‍ෂා කළ හ. එහි දී උන්වහන්සේලා මුහුණ දුන් අභියෝග, දුෂ්කරතා හා ලබා ගත් ජයග්‍රහණ ඉතිහාසයේ නො මැකී ඇත.

බුද්ධ දේශනාව දෘෂ්ටිවාදයන්ගෙන් නො කෙළෙසන ලදුව අනාගතය වෙනුවෙන් සුරක්‍ෂිත කිරීමේ ප්‍රධාන වගකීම බුද්ධ

ශ්‍රාවකයන් සතු විය. අනාගත පරපුරට සැක සංකා නැති පවිත්‍ර ධර්මයක් වශයෙන් බුද්ධ දේශනාව ආරක්‍ෂා කොට තැබීම සඳහා ත්‍රිපිටකය සංග්‍රහ කිරීම ඓතිහාසික අවශ්‍යතාවක් බවට පත් විය. බුදුන් වහන්සේ විසින් ධර්මය හා විනය නමාගේ ඇවෑමෙන් ශාස්තෘත්වයෙහි තබා ගන්නා ලෙසත් එබැවින් ඒවා මැනවින් සංගායනා කරන ලෙසත් ශ්‍රාවකයන්ට උපදෙස් ලබා දී තිබීම ධර්මය සංග්‍රහ කිරීම සඳහා වැදගත් මාර්ගෝපදේශයක් විය². බුදු සමය කිසියම් ජාතියක් හෝ කුලයක් වෙත අයිති කර දෙනු ලැබූ දහමක් නො වී ය. එය ආරක්‍ෂා කිරීම හා පවත්වා ගැනීම ස්වාධීන ප්‍රතිපත්ති ගරුක ශ්‍රාවක සංස්ථාවක් වන හික්‍ෂු, හික්‍ෂුණි, උපාසක, උපාසිකා යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන සිව්වනක් පිරිස වෙත පැවැරුණු පොදු වගකීමකි. එබැවින් බෞද්ධ ඉතිහාසයේ මේ සියලු පාර්ශ්වයන් විසින් ම සසුන විරස්ථායී කිරීමේ වගකීම දරනු ලැබ ඇත. එහෙත් මෙහි කේන්ද්‍රීය වැඩ කොටස ඉටු කරන ලද්දේ සසුනේ ආරක්‍ෂකයන් ලෙස සැලකෙන හික්‍ෂුන් විසිනි.

දකුණු දිග පෙරවාදීන් විසින් බුදුසමයේ පැවැත්ම උදෙසා වඩාත් කැපීපෙනෙන කාර්ය භාරයක් ඉටු කළ අතර වෙනත් නිකායික සම්ප්‍රදායන් විසින් ද විවිධ සංස්කරණයන් මගින් ඒ ඒ ත්‍රිපිටකයන් සංග්‍රහ කොට පවත්වා ගෙන යන ලදී. බුදුරදුන්ගේ අවවාද පිළිගත් ශ්‍රාවකයෝ ත්‍රිපිටකය සංග්‍රහ කිරීම, පවත්වා ගෙන යාම හා ආරක්‍ෂා කිරීම පිණිස තමන්ට ගැලපෙන ක්‍රම භාවිත කළහ. ඒවා සමහර විට පැරණි ආගමික හා වාචනා මාර්ගයෙන් පවතින ඓතිහාසික තොරතුරු ආරක්‍ෂා කිරීමේ දී යොදා ගන්නා ලද විශේෂ ක්‍රම ලෙස ද සැලකිය හැකි ය. වාර්තාගත දැනුමක් ආරක්‍ෂා කිරීම පිළිබඳ කාරණයට වඩා වෙනස් තත්වයන් මෙහි දී හඳුනා ගැනීමට හැකි ය. වාචෝද්ගත දැනුමක් සංවිධානය කිරීමේ දී හා ආරක්‍ෂා කිරීමේ දී මුහුණ පෑ හැකි තත්වයන් හා ක්‍රියා කළ යුතු ආකාරය කෙබඳුදැයි පිළිබඳ ආදර්ශයක් ද අපට මෙයින් ලබා ගත හැකි ය. බුද්ධ දේශනාවන් එක්රැස් කිරීම, ආකෘතිගත කිරීම හා වර්ගීකරණය කිරීම සංගායනාවලින් සිදු වූ බැවින් එකී ක්‍රමවේද මෙහිලා වැදගත් කොට සැලකිය හැකිය. බුද්ධ දේශනා ත්‍රිපිටකයට නැංවීම, මිට්‍යා

දෘෂ්ටි දුරලා ධර්මයේ නිර්මල භාවය ඇති කිරීම හා දිගු කලක් වාචනා මාර්ගයෙන් දහම පවත්වා ගැනීම යන අරමුණු භික්ෂුන්ට ඉටු කර ගත හැකි වූයේ සංගායනා මූලික කර ගැනීමෙනි.

මූල දී බුදුරදුන් විසින් දේශනා කළ ධර්මය නොයෙක් මල් එක මලස්නෙක සැලුවා සේ විය. ධර්මය ඒ ඒ පුද්ගලයන් උදෙසා විවිධ අවස්ථාවක විවිධ තැන්වල දී දේශනා කොට තිබූ හෙයින් පිළිවෙළක් නොමැති ව පැවැතිණි. ධර්මයේ අනාගත පැවැත්ම තහවුරු කළ හැකි වන්නේ බුදුන් වහන්සේ විසින් වදාළ ධර්ම චිත්‍ය රැස් කොට හඳුනා ගැනීමට හා අවබෝධ කිරීමට පහසු වන ආකාරයෙන් බෙදා වෙන් කොට තැබීමෙන් බව සංගීතිකාරක තෙරුන් වහන්සේලා වටහා ගත්හ. මෙහි දී සංගායනාවල මූලික පරමාර්ථය වූයේ බුද්ධ දේශනාව සංවිධානය කිරීම පිළිබඳ තීරණ හා ක්‍රියාමාර්ගවලට එළැඹීමයි. වර්තමානයේ අපට බුද්ධ දේශනාව වශයෙන් හඳුනා ගැනීමට ලැබෙන්නේ මෙම සංගායනාවල මූලික ප්‍රතිඵලය වශයෙන් සැලකිය හැකි පාලි ත්‍රිපිටකයේ ඇතුළත් සූත්‍ර සමුහය යි. පළමු සංගායනා අවස්ථාව තෙක් බුදුන් වන්සේගෙන් අසන ලද ධර්මය කරුණු සම්භාරයක් මෙලෙස ශ්‍රාවකයන්ගේ සිත්වල තැන්පත් ව පැවැතිණි. බුද්ධ පරිනිර්වාණය තෙක් ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාට තමන් ඇසූ දේ එපමණින් සිත්හි දරා කටයුතු කළ හැකි ව තිබිණි. පුරාණ හා ගවම්පති වැනි තෙරවරුන් කල්පනා කළ ආකාරයට සංගායනාවක් සිදු නො වන්නට සසුන ද ඉතා ඉක්මනින් අවසන් වන්නට ඉඩ තිබිණි. ශ්‍රාවකයින් තුළ බුද්ධ දේශනාව ආරක්‍ෂා කිරීමේ හා සංවිධානය කිරීමේ අගය වඩාත් ඉස්මතු වූයේ තම ශාස්තෘන් වහන්සේගේ පරිනිර්වාණයෙන් පසුවය. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසු කල් නො යවා ම ලෝකයේ ඇස වූ ධර්මය අතුරුදහන් වන්නේය යන අදහස ශ්‍රාවකයන්ට ඇති විය³. එහෙයින් ස්මෘතිමත් ශ්‍රාවකයෝ බුද්ධ වචනය දෙසවන් පත් මත වැටෙන අමාවක් සේ සලකා මැනවින් මතක තබා ගැනීමට උනන්දු වූවා සේ ම එය අනාගත පරපුර වෙත ආරක්‍ෂා කර තැබීමට ද ක්‍රියා කළහ.

පරිනිර්වාණයෙන් පසු ව බුදුරදුන් වෙනුවට පුද්ගල වශයෙන් අනුප්‍රාප්තික ශාස්තෘන්වයක් කිසිවෙකුටත් නො ලැබිණි. උන්වහන්සේ වෙනුවට නැවත නීති පනවන්නෙකු හෝ අනුශාසනා දෙන්නෙකු ලෙස ක්‍රියා කිරීමට කිසිවෙකුට අධිකාරියක් හිමි නො වී ය. පරිනිර්වාණයෙන් සත් දිනක් ගත වූ තැන සුභද්ද නම් භික්ෂුවක විසින් කරන ලද ප්‍රකාශයෙන් ද පැහැදිලි වන්නේ එතෙක් ධර්මයේ පූර්ණ වගකීම හා අධිකාරිය බුදුන් වහන්සේ යටතේ පැවැති බවයි. එහි දී බුදුරදුන්ගේ පිරිනිවීම පිළිබඳ සෝක නො කරන ලෙසත් නැවත කැප අකැප දේ පිළිබඳ කියමින් නීති පැනවීමක් නොමැති බවත් තම තමන්ට කැමැති දෙයක් කළ හැකි බවත් ඔහු පිරිස ඉදිරියේ ප්‍රකාශ කළේය⁴. බුදුන් වහන්සේගේ අභාවයත් සමඟ ධර්ම-චිත්‍ය දෙක ද අභාවයට යනු ඇතැයි එවැනි පිරිස් සිතා සිටින්නට ඇත. ඒ ධර්ම-චිත්‍යේ පූර්ණ අධිකාරය බුදුරදුන් වෙත පැවැරී තිබීමත් බුදුන් වහන්සේ වෙනුවට වෙනත් අනුප්‍රාප්තිකයෙකු නො වීමත් නිසා විය හැකි ය. මහාකාශ්‍යප ආදී මහා තෙරවරුන් විසින් ධර්ම-චිත්‍ය වෙන් කොට ගෙන ඒවාට අයත් ඥාන සම්භාරය එක් රැස් කොට, හඳුනා ගෙන එය ශාස්තෘන්වයේ තැබීමට පියවර ගත්තේ මේ පසුබිම තුළයි. අනතුරුව සතර මහාපදේශ පැනවීමෙන් පසු සංගාහිත ධර්මය සැමදෙනා විසින් පිළිගත යුතු දෙයක් බවට පත් කරන ලදී.

ලක්දිව ශාසන ඉතිහාසයේ භාරතීය ථෙරීය භික්ෂූන් විසින් සිදු කරන ලද සංගායනා තුනක් පිළිබඳ පැහැදිලිව සඳහන් වේ. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් මාස කිහිපයක් ගත වීමෙන් පසු රජගහ නුවර පවත්වන ලද ප්‍රථම සංගායනාව පිළිබඳ විස්තර වූල්ලවග්ග පාළිය, සමන්තපාසාදිකා චිත්‍යට්ඨකථාව, දීපවංසය හා මහාවංසය යන කෘතිවල ඇතුළත් වේ. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වසර 110 කට පමණ පසු විශාලා මහනුවර දී කළ දෙවන සංගායනාව හා බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් නැවතත් වසර දෙසියයකට පමණ පසු ත්‍රියදර්ශී අශෝක රජුගේ අනුග්‍රහයෙන් මොග්ගලී පුත්තනිස්ස තෙරුන්ගේ මූලිකත්වයෙන් පාඨලී පුත්‍ර නගරයේ පැවැත් වූ තෙවන සංගායනාව

පිළිබඳ තොරතුරු ද මෙම මූලාශ්‍රවල නොයෙක් ප්‍රමාණවලින් ඇතුළත් වේ.

මෙම සංගායනා තුන එක් අතකින් වැදගත් වන්නේ සියලු ක්‍රිපිටකාගත ග්‍රන්ථ සමූහය සංග්‍රහ කිරීම හා සම්පූර්ණ කිරීම මේ කාලය තුළ සිදු වූ බැවිනි. අනෙක් අතට නිකාය හේද ඉස්මතු වීම නිසා මුල් බුදු සමය විවිධ ආචාර්යවාද ඔස්සේ විකසිත වන අයුරු මේ කාල පරිච්ඡේදයේ දී දැක ගත හැකිය. බුද්ධ දේශනාවේ සංස්කරණ හා ප්‍රචණතා කිහිපයක් ඇරඹීමට මේ කාලය තුළ පසුබිම සැලසිණි. ධර්ම සංගායනා ක්‍රමය වඩා හොඳින් පවත්වාගෙන ගිය හික්‍ෂු සම්ප්‍රදාය ලෙස පේරවාදි සම්ප්‍රදාය සැලකිය හැකි ය. උන්වහන්සේලා විසින් මෙම සංගායනාවලින් මූලික වශයෙන් අපේක්‍ෂා කරන ලද්දේ ධර්මයේ ආරක්‍ෂාව හා ව්‍යාප්තිය යි. මේ අනුව සංගීතිකාරක හික්‍ෂුහු අරමුණු කිහිපයක් තම සංගායනාවලින් ඉටු කර ගැනීමට උත්සාහ ගත්හ.

1. බුද්ධ චරිතය වශයෙන් ශ්‍රාවකයන්ගේ ස්මරණයේ පැවැති තොරතුරු හා ඊට අනුගතව පැවැති ශ්‍රාවක භාෂිත ආදිය හඳුනා ගැනීම හා එක්රැස් කිරීම
2. එක් රැස් කළ ධර්මයේ නිවැරදි භාවය තහවුරු කිරීම
3. ධර්මය වර්ග කිරීම හා බෙදා දැක්වීම
4. සූත්‍ර නමැති ආකෘතිය ඔස්සේ ධර්මය ඉදිරිපත් කිරීම
5. අධර්මවාදීන් හා අන්‍ය දෘෂ්ටිවාදයන්ගෙන් ආරක්‍ෂා කිරීම
6. පරපුරින් පරපුරට ක්‍රිපිටකය පවත්වාගැනීම හා භූගෝලීය වශයෙන් ව්‍යාප්ත කිරීම

බුද්ධ දේශනාව සංවිධානය කිරීමේ වැදගත් ම අවස්ථාව වන්නේ බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් තෙමසක් ගතවීමෙන් පසු මහා කාශ්‍යප මහරහතන්ගේ ප්‍රධානත්වයෙන් පවත් වන ලද පළමු සංගීතිය යි. මෙම සංගායනාව පැවැත්වීමට හේතු වූ කරුණු

කිහිපයක් ඉදිරිපත් කොට ඇති අතර එයින් වැදගත් හේතුවක් ලෙස සැලකිය හැක්කේ විසිරී තිබූ ධර්මය හා විනය එක්තැන් කොට සංවිධානය කිරීමයි. මෙවැනි සංගායනාවක් සිදු කිරීම හදිසි අවශ්‍යතාවක් වූයේ බුදුන් වදාළ ධර්ම හා විනය පිළිබඳ ඥාන සම්භාරය පැහැදිලිව හඳුනා ගෙන අනාගතය වෙනුවෙන් ආරක්‍ෂා කළ යුතු වූ බැවිනි. සුභද්‍ර වැනි හික්‍ෂුහු ශාස්තෘන් වහන්සේගේ අභාවයෙන් සසුන ද අවසන් වනු ඇතැයි කල්පනා කළහ. ධර්මය මැනවින් සංවිධානය කොට තැබීමෙන් ඊට අවකාශ නො ලැබෙන බව වටහා ගත් මහතෙරවරු වහා ධර්මය සංගායනා කිරීමට තීරණය කළහ. ධර්මය හා විනය වශයෙන් ප්‍රභේද දෙකක් ඇති වග බුදුන්වහන්සේ විසින් පෙන්වා දී තිබිණි. එහෙත් ඒවා එකිනෙකින් වෙනස් වන්නේ කෙසේ ද යන්න විසඳා ගත යුතු ගැටලුවක් විය. මෙම ගැටලු විසඳාලන ලද්දේ ධර්මයට හා විනයට වෙන් වෙන් වශයෙන් ප්‍රවීණත්වයක් ඇති ව විසූ ආනන්ද හා උපාලි යන මහරහතන් වහන්සේලාගේ උපකාරයෙනි. සංගායනාවේ දී උන්වහන්සේලා විසින් සංඝයාගේ අනුමැතියෙන් ධර්ම-විනය දෙක මැනවින් ප්‍රකාශ කරන ලදී. එසේ ම සියලු ප්‍රමුඛ පෙළේ ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ ඒකරාශි වීමක් මේ අවස්ථාවේ දී අවශ්‍යව තිබූ අතර එමඟින් වඩා හොඳින් ධර්ම-විනය පැහැදිලි කර ගැනීමට හා නිරවුල් කර ගැනීමට හැකි විය.

සංඝයා අතර ජ්‍යෙෂ්ඨතම තෙරණුවන් වූ මහා කාශ්‍යප තෙරුන් විසින් මෙම සංගායනාවට රැස් වූ පන්සියයක් මහරහතන් වහන්සේලාගේ කැමැත්ත විමසා පළමුව විනය සංග්‍රහ කිරීමට තීරණය කළහ. විනය පළමුව සංගායනා කිරීමට හේතුව ලෙස දැක්වෙන්නේ විනය ශාසනයේ ආයුෂ්‍ය ලෙස ප්‍රකාශ වී තිබීම යි. එසේ වුවත් පර්යාප්ති සාසනයෙහි පළමුව පහළ වූයේ ධර්මය බව සිහියේ තබා ගැනීම වැදගත් ය! එහෙත් මේ අවස්ථාවේ දී විනය ආරක්‍ෂා වූ කල ශාසනය ආරක්‍ෂා වන බව සියලු දෙනා වහන්සේගේ ම අදහස විය. මෙතැන් පටන් විනය යන්න සියලු ම සංගායනාවල තේමා පාඨයක් බවට පත්

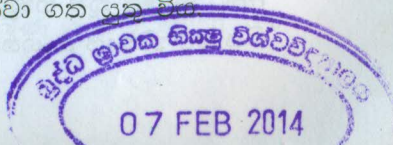
වූ බව ද පෙනේ. පසුව සිදු කෙරුණු අනෙකුත් සංගායනා ද විනය සංගායනා වශයෙන් මූලාශ්‍රවල සඳහන් කිරීමට මේ ථේරීය මතය හේතු වන්නට ඇත.

ඒ අනුව මහාකාශ්‍යප තෙරුන් විසින් උපාලි හිමි විනය විචාරීමට සුදුසු ම ස්ථවිරයන් වහන්සේ ලෙස සංඝයාගේ සම්මතයෙන් තෝරා ගන්නා ලදී. උන්වහන්සේගෙන් පළමු පාරාජිකාවේ පටන් සතර පාරාජිකා ඇතුළුව තෙළෙස් සංඝාදිසේස, දෙකක් අනියත, තිසක් නිස්සග්ගියපාවිත්තිය, දෙඅනුවක් පාවිත්තිය, සතරක් පාටිදෙසනීය, පන්සැත්තැවක් සේධියා සහ සප්ත අධිකරණසමථ යන විනය ප්‍රභේද විමසන ලදී. මෙහි දී විනයේ ඇතුළත් සෑම ප්‍රඥප්තියක් ම කරුණු හතක් අනුව විමසා සංග්‍රහ කෙරිණි. එනම්, වස්තු-නිදාන-පුද්ගල-ප්‍රඥප්ති-අනුප්‍රඥප්ති-ආපත්ති-අනාපත්ති වශයෙනි. හික්කුන්ට අදාළ විනය ප්‍රඥප්ති සමූහය මහාවිභංගය වශයෙන් පළමුව සංග්‍රහ කොට අනතුරුව හික්කුනී විභංගය ද ඒ ආකාරයේ න්‍යායන්ගෙන් යුතුව විමසා සංග්‍රහ කරන ලදී. මෙසේ උභතෝ විභංගය සම්පාදනය කිරීමෙන් පසුව උපාලි තෙරුන් වහන්සේ විනයේ ප්‍රභේද ධන්ධක හා පරිවාර වශයෙන් ද විසඳූහ. එසේ විනයට අදාළ සියලු අණපනත්, ශික්‍ෂා හා ප්‍රඥප්ති පළමු සංගායනාවේ දී ම සම්පූර්ණ භාවයට පත් විය. විනය විසඳීමෙන් අනතුරුව පන්සියයක් රහතන් වහන්සේලා විසඳූ පරිද්දෙන් ම විනය සාමූහිකව සජ්ඣායනා කළහ. මෙලෙස පළමු සංගායනාවේ දී විනය පිටකය සංග්‍රහ කොට සියලු දෙනා වහන්සේගේ ඒකමතිකත්වයෙන් පිළිගන්නා ලදී.

විනය සංගායනා කිරීමෙන් පසුව ධර්මය සංග්‍රහ කිරීමට නියමිත විය. මහාකාශ්‍යප තෙරුන්ට ධර්මය විමසීම සඳහා සංඝයාගේ කැමැත්තෙන් ආනන්ද තෙරුන් තෝරා පත් කර ගැනීම හැර දෙවැනි විකල්පයක් නොවී ය. ඒ අනුව ධර්ම සංගායනාව ආරම්භ කරමින් ධර්මාසනයේ වැඩහුන් ආනන්ද තෙරුන්ගෙන් මහාකාශ්‍යප තෙරණුවෝ බුදුන් වහන්සේ විසින් බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය කොතැන දී දේශනා කරන ලද්දේදැයි විමසූහ.

ආනන්ද තෙරණුවෝ එය රජගහ නුවරටත් නාලන්දාවටත් අතර අම්බලට්ටිකා නම් රජ උයනේ ඉදි කළ රාජගාහයේ සිට වදාළ බව පැවසූහ. අනතුරුව එය කවරෙකු අරඹයා වදාරණ ලද්දේදැයි විමසන ලදුව, උන්වහන්සේ එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සුප්පිය පරිව්‍රාජක හා බ්‍රහ්මදත්ත මාණවක අරඹයා වදාරණ ලදැයි පිළිතුරු දුන්හ. කාශ්‍යප තෙරුන් විසින් මෙසේ සූත්‍රයේ නිදානය ද පුද්ගලයා ද විමසන ලදී. මේ ආකාරයෙන් ආනන්ද තෙරණුවෝ සාමඤ්ඤඵල ආදී වූ එක් එක් සූත්‍ර සියල්ල වෙන වෙන ම විසඳූහ. එසේ සංගායනා කළ සියලු සූත්‍ර දීඝනිකාය, මජ්ඣිම නිකාය, සංයුත්ත නිකාය, අංගුත්තර නිකාය හා බුද්දක නිකාය යැයි කොටස් පහකින් වර්ග කොට තබන ලදී.

පළමු ධර්ම සංගායනාවේ අනෙක් වැදගත් ප්‍රතිඵලය වූයේ සංග්‍රහ කළ ධර්ම හා විනය කොටස් වෙන වෙන ම පරපුරින් පරපුරට සුරක්‍ෂිතව පවත්වා ගෙන යාම සඳහා එම කොටස් වාචෝද්ගත කිරීම හා ධාරණය කිරීම පිණිස භාණක කණ්ඩායම්වලට භාර කිරීම යි. ලේඛන ද්‍රව්‍ය භාවිත නොකිරීමත් එහෙයින් ගුරු ශිෂ්‍ය පරම්පරා ක්‍රමයෙන් කටපාඩමෙන් ග්‍රන්ථ ආරක්‍ෂා කිරීමේ අවශ්‍යතාවක් නිසා මෙසේ වැඩ බෙදා ගැනීමට වුවමනා විය. පසු කලෙක දීඝ භාණක ආදී නම්වලින් හඳුන්වන ලද උන්වහන්සේලාගේ ආරම්භය පළමු සංගායනාවේ දී සිදු විය. ඒ අනුව විනය පිටකය උපාලි තෙරුන් ප්‍රමුඛ උන්වහන්සේගේ ශිෂ්‍යානුශිෂ්‍ය පරපුරට පවරා දෙන ලදී. සූත්‍ර පිටකයේ දීඝනිකාය ආනන්ද තෙරුන් වෙත ද මජ්ඣිම නිකාය සැරියුත් හිමියන්ගේ ශිෂ්‍යවරයන්ට ද සංයුත්ත නිකාය කාශ්‍යප හිමියන් හා උන්වහන්සේගේ ශිෂ්‍යවරයන්ට ද අංගුත්තර නිකාය අනුරුද්ධ හිමියන් හා උන්වහන්සේගේ ශිෂ්‍යවරයන්ට ද ආරක්‍ෂා කිරීමේ වගකීම පවරා දෙන ලදී. අනෙක් ධර්ම කොට්ඨාශ ඇතුළත් බුද්දක නිකාය ආරක්‍ෂා කිරීම සියලු දෙනා වහන්සේගේ වගකීමක් විය. එම ආචාර්ය හිමිවරුන් විසින් තමන්ට පැවැරුණු එක් එක් නිකායයන් ශිෂ්‍යානුශිෂ්‍ය පරම්පරාවන්ට උද්ග්‍රහණය කරවමින් නොකඩ කොට ඉදිරියට පවත්වා ගත යුතු විය.

බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවසකට පසු පවත්වන ලද දෙවන සංගායනාව ද බුද්ධ දේශනාව යළි විමසූ අවස්ථාවක් ලෙස සැලකිය හැකිය. එය ද විනය සංගායනාවක් ලෙස හැඳින්වේ. සංගායනාවේ මූලික හේතුව වජ්ජිපුත්තක හික්කුන් විසින් ඉදිරිපත් කළ දශ අකැප වස්තුව නම් විනය පිළිබඳ ගැටලුවක් වූ බැවින් එය විනය සංගායනාවක් යැයි පැවැසීම සුදුසු බව පෙනේ. එහෙත් මෙහි දී ද ධර්ම-විනය දෙක ම සංගායනා වූ බව පිළිගත හැකිය. මෙම සංගායනාවේ දී රේවන මා හිමියන් විසින් සංඝයාගේ අනුමැතිය ලබා එක් සිය විසිවයස් වූ එසේ ම ජීවමාන බුදුන් වහන්සේ ද දෑක සිටි සබ්බකාමී මහ තෙරුන්ගෙන් විනය විචාරන ලද බව සඳහන් වේ. මේ සඳහා එතෙක් පිටකය කට පාඩමින් දත් මහතෙරුන් වහන්සේලා සත් සියයක් සහභාගි වූහ. උන්වහන්සේලා සියලු දෙනා මෙහි දී විනය පිටකය මෙන් ම සෙසු පිටක ද සජ්ඣායනය කොට යළි තහවුරු කළ බව පැහැදිලිය¹⁰. සංගානාවේ ප්‍රධානත්වය දැරූ මෙකී මහ තෙරුන් මෙන් ම සාල්හ, රේවන, බුජ්ජසොහිත, යස සහ සම්භූත යන මහා තෙරවරු ආනන්ද තෙරුන්ගේ ශිෂ්‍යවරයෝ වූහ. වාසභගාමී හා සුමන යන අනෙක් මහා තෙරුහු උපාලි තෙරුන්ගේ ශිෂ්‍යවරයෝ වූහ.

බුදුන් වහන්සේ විසින් ධර්මයේ ආරක්‍ෂාව වෙනුවෙන් බුද්ධෝපදෙශ, සංඝෝපදෙශ, එකථෙරොපදෙශ හා බහුථෙරොපදෙශ යැයි මහාපදෙශ හතරක් වදාළ බව සඳහන් වේ¹¹. ඒවා විමසා බැලීමෙන් පසු වජ්ජිපුත්තකයන්ගේ දශ වස්තුව විනය විරෝධී යැයි ප්‍රතික්‍ෂේප කරන ලදී. මේ වන විට සුත්‍ර හා විනය දෙක මැනවින් සංග්‍රහ වී තිබූ නිසා මේ ගැටලු පිළිබඳ පහසුවෙන් තීරණයකට පැමිණීමට හැකි විය. කෙසේ වෙතත් ද්විතීය සංගායනාවේ දී දශ වස්තුව ප්‍රතික්‍ෂේප වීමෙන් පසු සසුනේ නිකාය හේදය ආරම්භ විය. මේ නිසා ඇති වූ ආචාර්යවාද තුළින් බුද්ධ දේශනාවේ නොයෙක් සංස්කරණ සිදු වීමට පටන් ගැනිණි. දෙවැනි සංගායනාවෙන් පසු වසර සියයක් අතර කාලය තුළ හික්කුන් වහන්සේලා අටළොස් නිකායන්ට බෙදී ගිය බව නිකාය සංග්‍රහයේ සඳහන් වේ¹². ථෙරවාදි පාලි ත්‍රිපිටකය

පමණක් නොව වෙනත් බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන්හි ද පිටකයන් සංග්‍රහ වීම කෙරෙහි මෙම ආචාර්යවාදයන්ගේ බලපෑම හේතු වූ බව පෙනේ. ථෙරවාදි සම්ප්‍රදාය තුළ නිර්මල බුද්ධ වචනය තහවුරු කිරීම සඳහා බුද්ධිමත්ව ක්‍රියාකරනු ලැබූ විශේෂ අවස්ථාවක් වශයෙන් දෙවැනි සංගායනාව වැදගත් වේ. ඒ විශේෂයෙන් ම මෙයින් පසු අන්‍ය නිකායික බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන් වෙනත් මාර්ගයක් ඔස්සේ විකාශනය වීමට පටන් ගත් බැවිනි.

ක්‍රි. පු. 253 දී බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වසර 236කට පසු පාටලීපුත්‍රයේ දී අශෝක අධිරාජයාගේ අනුග්‍රහයෙන් මොග්ගලීපුත්ත තිස්ස තෙරුන් ප්‍රමුඛ හික්කුන් දහසක් සහභාගි වී මාස නවයක් මුළුල්ලේ තෙවන සංගායනාව පවත්වන ලදී. මෙහි දී විහජ්ජවාදී නො වූ දුසිල් මහණුන් හැට දහසක් සසුනින් තෙරපා අවිනයවාදීත්වය දුරු කොට ථෙරවාදය ආරක්‍ෂා කළ බව සඳහන් වේ. ථෙරවාදි සම්ප්‍රදායේ පුනරුදය හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් ත්‍රිපිටක ධර්මය ප්‍රචාරය කළ පළමු අවස්ථාව ලෙස මෙය සැලකිය හැකි ය. මෙම සංගායනාවෙන් අනතුරුව අශෝක අධිරාජයාගේ අනුග්‍රහයෙන් බුදු සමය නො පැවැති ප්‍රදේශ නවයකට අභිනවයෙන් ධර්මය ප්‍රචාරය කරන ලදී¹³. තෙවැනි සංගායනාවෙන් පසු ශාසන ශුද්ධියක් සිදු වූ අතර ම ථෙරවාදි සම්ප්‍රදාය බලවත් වී ජාත්‍යන්තර වශයෙන් ව්‍යාප්තියක් ද සිදු විය.

මොග්ගලීපුත්ත තිස්ස තෙරුන් ප්‍රත්‍යන්ත ජනපදයන්හි බුදු සසුන මැනවින් පිහිටන බව දැන ඒ ඒ දේශයන්ට ත්‍රිපිටකධාරී තෙරුන් වහන්සේලා පිටත් කළ බව සමන්තපාසාදිකාවේ සඳහන් වේ. මේ ප්‍රකාශයෙන් ගම්‍ය වන්නේ අනාගතයේ භාරතය තුළ බුදු සමයට ආරක්‍ෂාවක් නොමැති බවට පැවැති විශ්වාසයක් විය හැකි ය. අශෝක රජුගේ අනුග්‍රහය ලද මෙම ධර්ම දූත සේවාවේ වැදගත් ප්‍රතිඵලයක් වූයේ මිහිදු මහතෙරුන්ගේ ලංකාගමනය යි. එය සිදු නො වන්නට ථෙරවාදී ත්‍රිපිටකයට ආරක්‍ෂාවක් වෙනත් රටක ඇති නො වන්නට ඉඩ තිබිණි. අශෝක යුගයේ දී බුද්ධ දේශනාව නොයෙක් ප්‍රදේශයන්හි ව්‍යාප්ත කිරීම සඳහා පියවර ගෙන තිබුණ ද මේ දක්වා එය

ආරක්‍ෂා කිරීමේ හැකියාව තිබුණේ ලක්දිව පමණක් වීම විශේෂත්වයකි.

අශෝක යුගය තවත් ආකාරයකින් වැදගත් වන්නේ මේ කාලයේ දී ත්‍රිපිටකයේ මූලික කොටස් සම්පූර්ණ වීම නිසා ය. මෙතෙක් කලක් සාකච්ඡාවට භාජනය වී ඇති බවක් නොපෙනෙන අභිධර්ම පිටකය තෙවන සංගායනාවේ දී ඉස්මතු විය¹⁴. අභිධර්ම පිටකයේ අවසන් කෘතිය වන්නේ මෙම සංගායනාවේ ප්‍රධානත්වය දැරූ මොග්ගලී පුත්තනිස්ස තෙරුන් විසින් සංග්‍රහ කරන ලද කථාවන්ථුප්පකරණය යි. භාරුන් අශෝක ලිපියෙහි සඳහන් වන තොරතුරු අනුව ද මේ වන විට ත්‍රිපිටකයේ කොටස් සම්පූර්ණ වී පැවැති බව පෙනී යයි. හික්‍ෂුන් විසින් උගත යුතු සූත්‍ර නාම පිළිබඳ එම ලිපියේ සඳහන් වීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ එම සූත්‍ර සංග්‍රහ එ කල හික්‍ෂුන් අතර භාවිතයේ පැවැති බව යි. සාන්චි ශිලා ලේඛනයේ සඳහන් වන ධම්මකපීක, ජේටකී, සුත්තන්තිකීන්, පංචනෙකායිකා යන පදවලින් පිටක හා නිකාය ග්‍රන්ථ දැරූ පිරිසක් එවකට වාසය කළ බව පැහැදිලි වේ. චීන හා සංස්කෘත පිටකවල නිකාය ග්‍රන්ථ පහ සසඳා බැලීමෙන් ද පාලි පිටක ග්‍රන්ථ සම්ප්‍රදාය ස්ථාවර භාවයට පත් වූයේ අශෝක කාලයේ දී බව ආචාර්ය රාධක්‍රිෂ්ණන් මහතා සඳහන් කරයි¹⁵. ලක්දිව වංශකථා අනුව ද පාලි ත්‍රිපිටකය අශෝක යුගයේ දී සම්පූර්ණ භාවයට පත් වූ බව වින්ටර්නිට්ස් මහතාගේ ද අදහසයි¹⁶. ලක්දිව ඇතුළු රටවල් කිහිපයකට බුද්ධ දේශනාව ප්‍රචාරය කිරීමත් ත්‍රිපිටකය අංග සම්පූර්ණ භාවයට පත් වීමත් එක් අවස්ථාවක සිදු වීම වැදගත් සිද්ධියකි. ලක්දිවට මිහිඳු හිමියන් වැඩම කිරීමට පළමුවෙන් භාරයේ දී ත්‍රිපිටකය සම්පූර්ණ වී පැවැති බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.

ත්‍රිපිටකයේ ආරක්‍ෂාව පිණිස මුල් ම අවධියේ දී ලක්දිව ථෙරීය සම්ප්‍රදාය විසින් සිදු කළ සංගායනා දෙකක් වැදගත් වේ. ඉන් පළමු වැන්න දේවානම්පියතිස්ස රජ දවස සිදු කළ විනය සංගායනාව යි. මෙම සංගායනාවේ අරමුණ පිළිබඳ විනයට්ඨකථා බාහිර නිදානයේ පැහැදිලි කොට ඇත. ඒ අරමුණ

නම්, හෙළදිව මව් පියන්ට දාව උපන් දරුවෙක්, පැවිදිව, විනය උගෙන, හෙළදිව සිට ම අන්තට කියවා, සසුන රට තුළ මුල්බැස ගැනීමට සැලැස්වීම යි. මේ සංගායනාව සඳහා අට සැට දහසක් හික්‍ෂුන් ථූපාරාමයට රැස් වූ බව සඳහන් වේ. මෙම සංගීතිය ද විනයට පමණක් සීමා වින්‍යාය සිතිය නො හැකි ය¹⁷. ලක්දිව සිදු වූ මෙම පළමු සංගීතියේ දී ධර්ම හා විනය දෙක ම ස්වදේශී හික්‍ෂුන් වහන්සේලාට ඉගැන් වූ බව පිළිගත හැකි කරුණකි. මේ සංගායනාවෙන් පසු තිස්සදත්ත, කාලසුමන, දීඝසුමන ආදී තෙරවරුන් විනය පිටකය පරපුරින් පරපුරට පවත්වා ගෙන ගිය බව විනය අට්ඨකථාවේ සඳහන් වේ. එහෙත් අනෙක් පිටකයන්හි කොටස් ධාරණය කළ භාණක හිමිවරුන්ගේ පරපුර කෙසේ පැවැතී ති ද යන්න මූලාශ්‍රවල පැහැදිලි කෙරෙන්නේ නැත. එසේ ම මෙම සංගායනාව පුරාතන ඒවා මෙන් ධර්මයේ අඩුපාඩු සකස් කොට අශුද්ධ ස්ථාන ශුද්ධ කොට ධර්ම-විනය යළි සංග්‍රහ කිරීම පිළිබඳ වූවක් නො වේ. මෙහි දී විනය පිටකය ඉගැන් වූ බව පැහැදිලිව සඳහන් කළ ද සූත්‍ර හා අභිධර්ම යන පිටකයන් දෙක ඉගැන් වූ බවට සඳහනක් නො කිරීමෙන් එම පිටකයන් නො සලකා හැර තිබූ බවක් සිතිය නො හැකි ය. මිහිඳු හිමියන් ලක්දිව පැමිණ මුල් දින කිහිපයේ දී ම සූත්‍ර පිටකයට අයත් සුත්‍ර ගණනාවක් දේශනා කොට තිබිණි. පසු කාලය වන විට සමස්ත ත්‍රිපිටකයෙහි ම ප්‍රවීණත්වය ලත් මහතෙරවරුන් බිහිවී ඇත. පොදුවේ පිළිගත හැකි කරුණ වන්නේ භාරතයේ දී ත්‍රිපිටකය මෙතෙක් පවත්වා ගෙන ඒම සඳහා අනුගමනය කළ යම් කුමවේදයක් වී නම් එය මේ අවස්ථාවේ දී මිහිඳු හිමියන් විසින් මෙරට හික්‍ෂුන්ට ඉගැන්වූ බව යි. මේ පිළිබඳ කරුණු සඳහන් වන්නේ විනය අටුවාවේ බැවින් හා සෑම සංගායනාවක දී ම විනය මූලිකත්වයේ තැබූ බැවින් විනය පිටකයට ප්‍රධානත්වය ලබා දී උන්වහන්සේලාගේ නම් සඳහන් කරන්නට ඇත.

ධර්ම-විනය ආරක්‍ෂා කිරීම පිළිබඳ වගකීම හා අයිතිය ලාංකිකයන්ගේ දරූ මුණුබුරු පරපුරට ලබා දීමත් ඔවුන් එහි අයිතිකරුවන් බව අවබෝධ කර වීමත් මේ සංගායනාවෙන් අරමුණු කළ බව පෙනේ. බුදු සමය විදේශික ආගමක් නො ව

තමන්ගේ උරුමයක් බවට පත් කරලීමට මෙම අවස්ථාව හේතු විය. ලක්දිව පැවැත් වූ මේ සංගායනාව ස්වදේශීය සාහිත්‍යය සම්ප්‍රදායේ සමාරම්භය සිදු වීමට ප්‍රධාන හේතුව ද විය. ත්‍රිපිටකය හා අටුවා වාචෝද්ගත කිරීමේ නිරත භාණක සම්ප්‍රදාය ආරම්භ වීමට පසුබිම් වූයේ ද මෙම සංගායනාව යි. එතැන් පටන් භාණකයින් හා අටුවා රචකයින් වශයෙන් සිටිමින් ලක් වැසි හිඤ්ඤන් විසින් සද්ධර්මයේ චිරස්ථිතිය උදෙසා වෙහෙස වී ක්‍රියා කරන ලදී.

ලක්දිව පළමු සංගායනාව වූ ධුපාරාම සංගායනාවන් ත්‍රිපිටකය ලේඛන ගත කිරීමත් අතර කාලය අවුරුදු දෙසිය විසි හතරක් පමණ වේ. ත්‍රිපිටකය ක්‍රි.පූ. පළමු වන ශත වර්ෂයේ දී ලේඛනගත වන තුරු එය ප්‍රධාන වශයෙන් වාචිකව පවත්වා ගෙන එන ලද ඥාන සම්භාරයක් විය. මිහිඳු හිමියන් ඇතුළු ධර්ම දූතයන් විසින් ලිපිබද්ධ ධර්ම සාහිත්‍යයක් ලක්දිවට ගෙනා බවක් නො පෙනේ. එතැන් සිට ශත වර්ෂ දෙකක් ඉක්ම යන තුරු ම ත්‍රිපිටකය ලේඛනගත කළ බවක් ද පැහැදිලිව සඳහන් නො වේ. මෙකී කාලය තුළ ත්‍රිපිටකයේ නිරවද්‍යතාව ආරක්‍ෂා කර ගෙන එන ලද්දේ සංඝයා විසින් කලින් කල රැස් වී සිදු කරනු ලබන ගණ සජ්ඣායනා ක්‍රමය විසිනි. එහි දී ත්‍රිපිටකය සියලු දෙනා විසින් සාමූහිකව සජ්ඣායනා කිරීම සිදු විය. ශාසන ඉතිහාසයේ පළමු වරට ත්‍රිපිටකය ලේඛනාරූඪ කිරීමක් සිදු වන්නේ වළගම්බා රාජ සමයේ දී ය.

ත්‍රිපිටකය ලේඛනගත කිරීමට ආසන්න හේතුව වූයේ බැම්බණ්ඩියා සාය වශයෙන් නම් කරන ලද දොළොස් අවුරුදු සාගතය යි. මේ කාලයේ දී ත්‍රිපිටකධාරී ස්ථවිරයන් වහන්සේලා ජීවිතයේ ආරක්‍ෂාව කෙසේ වුවත් සද්ධර්මයේ ආරක්‍ෂාව පතා අනුරාධපුර රාජධානිය අතහැර නොයෙක් ප්‍රදේශවල විසිරී ගියහ. එබැවින් උන්වහන්සේලාට එක් තැනකට රැස් වී පිටකයන් ගණ සජ්ඣායනය කිරීමට නො හැකි තත්වයක් උදා විය. නිරාහාරවීමේ දී ඇති වන දුර්වලත්වය නිසා කටපාඩම් කිරීම ද අපහසු විය. එසේ ම බොහෝ කලක් පෙළ සජ්ඣායනය නො

කිරීම නිසා ත්‍රිපිටකයේ පාඨ විෂමතා, දුරුවිචාරණ, කොටස්වල අඩු වැඩි වීම් සිදු වීමට අවකාශ ඇති විය. උද්ගත වූ මෙවැනි උපද්‍රව තත්වයන් යටතේ කටපාඩමෙන් ත්‍රිපිටකය රැක ගෙන ඒම එහි අභාවය පිණිස හේතු විය හැකි බව වටහා ගත් තෙරවරු ඒ සඳහා පිළියම් වශයෙන් ත්‍රිපිටකය ග්‍රන්ථාරූඪ කිරීමට තීරණය කළහ. ත්‍රිපිටක පාළිය ද එහි අර්ථකථාව ද මහා ප්‍රාඥ වූ පුර්ව හිඤ්ඤන් විසින් වාචනා මාර්ගයෙන් රැක ගෙන ආ බවත් සත්වයාගේ පරිභාණිය දුටු හිඤ්ඤන් සද්ධර්මයේ චිරස්ථිතිය සඳහා පෙළ දහම පොත්වල ලියූ වගත් මහාවංසයේ සඳහන් වේ¹⁸. මේ ආකාරයට මුඛපාඨ වශයෙන් පැවැති අටුවා සහිත ත්‍රිපිටකය බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වර්ෂ 454 පමණේ දී මාතුල ජනපදයේ අළුලෙන් විහාරයේ දී ප්‍රථම වරට ග්‍රන්ථාරූඪ කරන ලද්දේ ය. මෙම පුස්තකාරූඪ සංගායනාවේ දී මුලසුන ගත් තෙරණුවන් ලෙස විනයධර උපාලි තෙරුන්ගේ ශිෂ්‍යානුශිෂ්‍ය පරපුරෙහි සත්තිස්වැන්නා වූ කුන්තගත්ත තිස්ස තෙරුන් ගේ නාමය සඳහන් වේ.

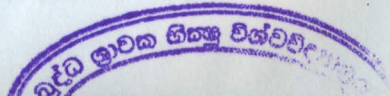
බුද්ධ කාලයේ ලේඛන කලාව නො තිබිණැයි පැවසිය නො හැකි වුවත් එය ආගමික තොරතුරු සන්නිවේදය සඳහා භාවිතයට ගත් බවක් නො පෙනේ¹⁹. බුදුන් වහන්සේගේ ලිඛිත වාර්තා කිසිවක් ශේෂ වී නොමැති අතර උන්වහන්සේගේ සියලු ඉගැන්වීම් ප්‍රචාරය වූයේ ඒවා මතකයේ දරා සිටි අනුගාමිකයන්ගේ වචන මාර්ගයෙනි²⁰. වර්තමානයේ දී පොත් පත්වලින් ඉටුකෙරෙන කාර්යයට වඩා සුවිශේෂ කාර්ය භාරයක් පැරණි ඉන්ද්‍රිය සංස්කෘතියේ ස්මෘති සම්ප්‍රදාය මඟින් ඉටුකොට ඇත. බුදුන් වහන්සේ දේශනා කළ ධර්මය පළමුව වාචනා මාර්ගයෙන් ද දෙවනුව ලිඛිත මාධ්‍යයෙන් ද අඛණ්ඩව පවත්වා ගෙන ඒමට හැකියාව ලද්දේ ලක්දිව ථෙරවාදීන් විසින් පමණි. එහෙත් මධ්‍ය ආසියාවේ හමු වූ ඉපැරණි බෞද්ධ මූලාශ්‍ර හා නාලන්දා වැනි බෞද්ධ අධ්‍යාපන ආයතන දෙස විමසුම් ඇසින් බලන විට ලංකාවටත් වඩා වේලාසනින් එම ප්‍රදේශවල බෞද්ධ සාහිත්‍ය ලේඛනගත වන්නට ඇතැයි සිතිය හැකි ය.

කෙසේ වුවත් ලක්දිව ඉතිහාසය පුරා ම ලේඛන ද්‍රව්‍ය භාවිත වූ බවට තොරතුරු ඇත. මහින්දාගමනයට පෙර සිට ම ලක්දිව ලේඛන කලාව පැවැතිණි²¹. එසේ වුවත් ලක්දිව බ්‍රාහ්මීය අක්ෂර මාලාව හා භාෂාව සංවර්ධනය වූයේ මහින්දාගමනයෙන් පසුව යි. මේ කාල පරිච්ඡේදය තුළ සීහළ අට්ඨකථා, වංසකථා හා ඉතිහාස වැනි පසු කාලීන පාලි ග්‍රන්ථවලට මූලාශ්‍ර වූ පුළුල් ග්‍රන්ථ සාහිත්‍යයක් මහා විහාරයේ පැවැතිණි. ඒවා සියල්ල කටපාඩමින් පවත්වා ගැනීමට සමත්කම් ඇත්තවුන් සිටිය ද සාහිත්‍ය කෘති වශයෙන් ලියා තැබීමට අවශ්‍ය විය. ලිඛිත ග්‍රන්ථයක් නොමැතිව දීර්ඝ සාහිත්‍යයක් වනපොත් කිරීම දුෂ්කර කාර්යයකි.

මෙසේ පෙනීයන සාධක අනුව මෙතෙක් කල් ත්‍රිපිටකය ලේඛන ගත ව නො පැවැතියේ යැයි කීමට නො හැකි ය. ඒ ඒ භාණක පරම්පරාවන් විසින් ස්වකීය පරම්පරාවන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා ත්‍රිපිටකයේ අදාළ කොටස් පොත් වශයෙන් සකස් කර ගෙන තිබෙන්නට ඇත. පෙළ කටපාඩම් කිරීමේ දී ශිෂ්‍යයන්ට පොත්පත් ද අවශ්‍ය වේ. උද්දේශ යනු එවැනි ත්‍රිපිටකය කටපාඩම් කිරීමට උපකාරවන පැරණි පොත් විශේෂයක් බව පෙනේ. අලුවිහාර සංගායනාවේ දී සිදු වන්නට ඇත්තේ ඒ ඒ පරම්පරාවන් විසින් පවත්වාගෙන එන ලද ලිඛිත මූලාශ්‍ර ද සහිත ත්‍රිපිටකය අටුවා ආදිය සමඟ සසඳා බලා සියලු දෙනාට ම පිළිගත හැකි ප්‍රමිතියකින් සංස්කරණය කොට ප්‍රකාශයට පත් කිරීමකි. ත්‍රිපිටකය ග්‍රන්ථාරූඪ කිරීම පමණක් නො ව ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ සංගායනා කිරීමක් ද මෙහි දී සිදු විය. ග්‍රන්ථාරූඪ කළ ත්‍රිපිටකයේ පිටපත් ලක්දිව නොයෙක් විහාරවල තැන්පත් කළ අතර අන් රටවලට ද රැගෙන යන්නට ඇත. ත්‍රිපිටකය ග්‍රන්ථාරූඪ කිරීමේ එක් අරමුණක් වූයේ එයට නව කරුණු පිවිස වන්නට හා එකතු කරන්නට තිබෙන ඉඩ වළක්වාලීම විය හැකි ය. ත්‍රිපිටකයේ සංවර්ධනය අශෝක අවධියේ නැවතුණ බව පොදු පිළිගැනීම යි. ඉන් පසුව තවදුරටත් එහි වර්ධනයක් හෝ සංස්කරණයක් සිදු විය හැකිව තිබිණි නම් මෙම පුස්තකාරූඪ සංගායනාවෙන් ඊට ද ඉඩ වළකන ලදී.

පුස්තකාල පොත් වැනි පැරණි ලේඛන මාධ්‍යයන් කාලය ගත වන විට දිරාපත් වීම හා කෘමි උවදුරුවලට පත් වීම නිසා ඒවා නැවත නැවත පිටපත් කිරීමට සිදු වේ. විවිධ ලේඛකයන් අතින් විටින් විට මෙසේ ලේඛන පිටපත් කිරීමේ ප්‍රතිඵලය වන්නේ එක ම කෘතියට පිටපත් රාශියක් බිහි වීම යි. එවිට එක් එක් ලේඛකයාගේ පිටපත්වල විසදාශතා පෙනෙන්නට පටන් ගනී. මේ පිටපත්වල පාඨ නොයෙක් විට දූෂණය වී ඇති බව නො රහසකි. එබැවින් ක්‍රමවත්ව පිටපත් ලබා ගෙන ඒවායේ පාඨාන්තර සන්සන්දය කරමින් වඩාත් උචිත පාඨය තෝරා ගෙන සංස්කරණ කාර්යයක් කළ යුතු වේ²³. මේ නිසා පැරණි ග්‍රන්ථ සංස්කරණය අති දුෂ්කර ක්‍රියා මාර්ගයකි. පැරණි කෘති සම්බන්ධයෙන් සංස්කරණයක දී සිදු කෙරෙන්නේ නව සංස්කරණයක් බිහි කිරීම ම නො වේ. එහෙත් ඉතා ම පැරණි මූලාශ්‍රගත දැනුම කරා ලඟා වීමට උත්සාහ දැරීම යි. මෙවැනි ත්‍රිපිටක සංස්කරණ සංගායනා කිහිපයක් ලක්දිව මෙන් ද විදේශයන්හි ද සිදු කොට ඇත.

අලුවිහාර සංගායනාවෙන් පසු දහ නව වැනි සියවසේ දී පුස්තකාල පොත් මූලාශ්‍ර වශයෙන් ගෙන ත්‍රිපිටක සංගායනා කිහිපයක් සිදු කරන ලදී. ක්‍රි.ව. 1871 දී එවකට බුරුම දේශයේ මණ්ඩලේ නගරයේ දී මින්ඩොන් රජුගේ අනුග්‍රහයෙන් මහතෙරවරුන් ප්‍රමුඛ ලොව පුරා වැඩසිටින හික්කුන් වහන්සේලා දෙදහස් හාරසියයක් පමණ රැස් වී සංගායනාවක් පවැත්වූහ. මෙම සංගායනාවේ මූලික අරමුණ වූයේ බුදුන් වහන්සේගේ සියලු ම දේශනා සප්තකාණ්ඩයන් කිරීම හා එහි කිසියම් වෙනසක් හෝ අතහැරීමක් සිදු වී ඇත්දැයි සියුම් ව පරීක්ෂා කොට සංශෝධනය කිරීම යි. මෙම සංගායනාව අවසානයේ සියලු දෙනාගේ ඒකමතිකත්වයෙන් ත්‍රිපිටකය සම්මත කර ගන්නා ලදී. මෙම අනුස්මරණීය අවස්ථාවේ දී සිදු වූ සුවිශේෂ කාර්යයක් වූයේ දක්ෂ ශිල්පීන් ලවා කිරිගරුඬ පාෂාණ පුවරු 729ක් මත ත්‍රිපිටකය සටහන් කොට කුඩා ස්තූපවල තැන්පත් කිරීම යි. පාෂාණ පුවරු මත ලියා ඇති මෙම ත්‍රිපිටකය ලොව විශාලතම

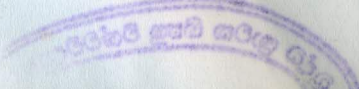

පොත ලෙස ද සැලකේ. භාරතයේ සිදු වූ සංගායනා තුනත්, ලක්දිව අලුවිහාර සංගායනාවත් සැලකිල්ලට ගෙන මෙය ථෙරවාදීන්ගේ පස්වැනි සංගායනාව ලෙස හඳුන්වනු ලැබේ.

දෙදහස් පන්සියය සම්බුද්ධ ජයන්තිය අනුස්මරණය කරමින් බුරුමයේ එක්සත් බුද්ධ ශාසන කවුන්සිලයේ අනුග්‍රහයෙන් රැන්ගුන් නගරාසන්නයේ මහා පාශාන ගුහා නම් වූ සුවිශේෂ ශාලාවක පවත්වන ලද සයවැනි සංගායනාව පාලි ත්‍රිපිටකය ලොවට ම බෙදා දීමට ගනු ලැබූ නූතන ප්‍රයත්නය ලෙස හැඳින්විය හැකි ය. 1954 වෙසක් පුර පසළොස්වක දින ආරම්භ කොට බුද්ධ ජයන්තිය සපිරෙන 1956 වෙසක් පුර පසළොස්වක දින තෙක් වසර දෙකක් පුරා සිදු කරන ලද මෙම සංගායනාවේ ප්‍රධාන අරමුණු තුනක් විය.

1. පස් නිකායන්හි තිබෙන වැරදි අක්ෂර වින්‍යාසයන් හා අත්හැරීම් ආදිය සංශෝධන කිරීම
2. ත්‍රිපිටකය සජ්ඣායනා කොට මුද්‍රණය කිරීම හා එම පිටපත් ධර්ම ප්‍රචාරය සඳහා ලොව පුරා බෙදා හැරීම
3. බුරුම රජය අනෙකුත් රටවල් සමඟ බුද්ධ ශාසනය පතුරවාලීමට සහයෝගයෙන් ක්‍රියා කිරීම²⁴.

බුරුමය මෙන් ම කාම්බෝජය, ලාඕසය, ශ්‍රී ලංකාව හා තායිලන්තය යන රටවලින් උගත් ථෙරවාදී ස්ථවිරයන් වහන්සේලා එක්සිය හතළිස් සතර නමක් මෙම ත්‍රිපිටක සංගායනාව සඳහා සහභාගි වූහ. සංගීතිකාරකයන් මෙහෙය වන ලද්දේ ථෙරවාදී රටවල මහා තෙරවරුන්ගෙන් සමන්විත "ජට්ඨ සංගායනා ඔවාදාවරිය සංඝ නායක කවුන්සිලය" මඟිනි. එයින් තෝරා පත් කර ගන්නා ලද විසි පස් නමකගෙන් යුත් "භාරතීන්තාරක" නම් වූ විධායක කමිටුව සංගායනාවේ කටයුතු මෙහෙයවන ලදී. ත්‍රිපිටකය සජ්ඣායනා කිරීමට මත්තෙන් බුරුම පෙළ හා ශ්‍රී ලංකාව ඇතුළු ථෙරවාද රටවලින් ලබා ගන්නා ලද ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ සංස්කාරක මණ්ඩලයක් විසින් සසඳා ක්‍රමානුකූලව සංස්කරණය කරන ලදී. මෙසේ සංස්කරණය කරන

ලද පෙළ පසුව එය මුද්‍රණය කරන ලද ලන්ඩන් පාලි පොත් සමාගම මඟින් ද පරීක්ෂා කරන ලදී. එසේ ම ථෙරවාදී රටවල් නියෝජනය කරමින් පිහිටුවා ගන්නා ලද සංස්කාරක කමිටු මඟින් ඉතා සියුම් ලෙස එය තව දුරටත් පරීක්ෂා කෙරිණි. එවැනි එක් සංස්කාරක කමිටුවක් වූයේ ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටුවා ගන්නා ලද ත්‍රිපිටකය පිළිබඳ හසල දැනුමක් ඇති හිමිවරුන්ගෙන් සමන්විත ලංකා උත්තරීතර සභාව යි. මෙම සභාව විසින් බුරුම ත්‍රිපිටකය, ලංකාවේ විහාරස්ථානවලින් ලබා ගන්නා ලද විවිධ පුස්තකාල පොත් සමඟ සසඳා බලා අවශ්‍ය නිවැරදි කිරීම් සංවිධායකයන්ට යෝජනා කරන ලදී. මෙතෙක් පැවැත්වූ සියලු සංගායනා එක් එක් රටවලට පමණක් සීමා වූ අතර මෙම සයවැනි සංගායනාව ථෙරවාදී රටවල් ගණනාවක එකමුතුවෙන් සිදු කළ බැවින් විශේෂත්වයක් උසුලයි.

1957 දී ලක් රජයේ අනුග්‍රහයෙන් ප්‍රකාශයට පත් වූ "බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව" මෙරට ත්‍රිපිටක මුද්‍රණ ඉතිහාසයේ වැදගත් අවස්ථාවකි. 2500 බුද්ධජයන්තිය අනුස්මරණය කිරීම සඳහා ලක් රජය වෙනුවෙන් පිහිටුවන ලද ලංකා බෞද්ධ මණ්ඩලය යටතේ ත්‍රිපිටක පරිවර්තනය පිළිබඳ කාරක සභාවක් පත් කරන ලදී. එම කාරක සභාව විසින් නම් කරන ලද ස්ථවිරයන් වහන්සේලා විසින් ත්‍රිපිටකයේ එක් එක් කොටස් වෙන වෙන ම ගෙන සංස්කරණය කොට සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී²⁵. පෙළ හා සිංහල පරිවර්තනයෙන් යුතුව පළමු වරට ත්‍රිපිටකය සම්පූර්ණයෙන් සංස්කරණය කොට ග්‍රන්ථ මාලාවක් වශයෙන් මුද්‍රණයෙන් පොදු ජනතාව අතට පත් කිරීම අලුවිහාර සංගායනාවෙන් පසු ලක්දිව සිදු වූ වැදගත් සිද්ධියක් ලෙස සැලකිය හැකි ය.

මීට පෙර අවස්ථා ගණනාවක ශ්‍රී ලංකාවේ දී ත්‍රිපිටකය සංස්කරණය කිරීමට, පරිවර්තනය කිරීමට හා මුද්‍රණය කිරීමට ප්‍රයත්න දරා තිබේ. පොත්ගුල් විහාරවල තිබූ පුස්තකාල පොත් එකතු පාදක කරගෙන මෙවැනි සංස්කරණ සිදු කොට ඇත. එක් එක් තැනැත්තන් හෝ කණ්ඩායම් හුදකලාව කටයුතු කිරීම සඳහා

යොමු වීමෙන් මේවා බොහෝ විට අසාර්ථක වූ බව පෙනේ. මේ අතර මෑත කාලයේ වැදගත් අවස්ථාවක් වන්නේ දොරනියාවේ අත්පදස්සි හිමියන්ගේ (1806-1898) මූලිකත්වයෙන් මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ හඟුරන්කෙත පොත්ගුල් විහාරයට ලක්දිව විසිරී පැවැති පුස්තකාල පොත් එක්රැස් කොට ඒවා ආරක්ෂා කිරීම සඳහා පියවර ගැනීම යි²⁶. මෙම ත්‍රිපිටක සංස්කරණ සංගායනාවේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් විනය පිටකය සංස්කරණය කොට පිටපත් කොට පැල්මඩුල්ල විහාරයේ තැන්පත් කරන ලදී.

ලක්දිව වැසියන්ට ත්‍රිපිටකය හඳුන්වා දුන් අතර ම එහි විරස්ථිතියට හේතුවන ක්‍රමවත් වැඩ පිළිවෙළක් මිහිදු තෙරණුවෝ ඇති කළහ. ඒ අනුව පළමු කොට උන්වහන්සේ විසින් ත්‍රිපිටක පාළිය ලක් වාසීන්ට හඳුන්වා දෙන ලද්දේ ඔවුන්ගේ ව්‍යවහාර භාෂාව වූ හෙළ බසින්. උන්වහන්සේ ලක්දිව දෙනැතක දී හෙළදිව් බසින් දහම් වදාරා ලක්වැසි ජනයා දහමට කැමැත්තන් බවට පත් කළ බව මහාවංසයේ සඳහන් වේ²⁷. උන්වහන්සේ ලක්වැසියන්ගේ බුද්ධි මට්ටම මෙන් ම, ඔවුන්ගේ ජීවන රටාව හා විශ්වාසයන් කෙරෙහි අවධානය යොමු කරමින් වඩා උචිත අවස්ථා හා ස්ථාන ද තෝරා ගෙන ත්‍රිපිටකයේ වඩාත් සුදුසු වන සුත්‍ර දේශනා එකින් එක දේශනා කළ බව පෙනේ. ඒ අතර චුල්ලහත්ථිපදොපම, සමචිත්තපරියාය සූත්‍රය, විමානවත්ථු, පෙනවත්ථු, සච්චසංයුත්ත, දෙවදුත, ආසිවිසොපම යන ත්‍රිපිටකාගත සුත්‍ර ඇතුළත් වේ. මෙම දේශනා හෙළ බසින් සිදු කළ බව සඳහන් කොට තිබීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ එම දේශනාවන් ලක් වැසියන්ගේ උරුමයක් කොට තැබීමට ගත් ප්‍රයත්නය යි. ජනතාව දහස් ගණනින් රැස් වී ධර්ම ශ්‍රවණය කිරීමත් ඒ අතරින් බොහෝ දෙනෙකු පැවිදි වීමත් නිසා මෙම ධර්ම දේශනා පොදු ජනතාවට වැටහෙන ඔවුන්ගේ ම භාෂාවෙන් පවත්වන්නට ඇති බව පිළිගත හැකි ය.

මේ අතර උන්වහන්සේ විසින් ථෙරවාදි බුද්ධ ශාසනයේත් ලක්දිව සංස්කෘතියේත් කේන්ද්‍රස්ථානය වශයෙන් අවුරුදු දහසකට වැඩිකාලයක් වැජඹුණු මහාවිහාරයේ සීමාබන්ධනය සිදු

කිරීම ඉතා වැදගත් අවස්ථාවකි. ධර්මය දේශනා කිරීම හා ශ්‍රවණය කිරීම මඟින් පමණක් සසුනේ විරස්ථිතිය බලාපොරොත්තු විය නො හැක. ත්‍රිපිටකාගත දේශනාවන් වඩාත් අර්ථවත් වන්නේ හා ආරක්ෂා වන්නේ ඒ හා බැඳුණු සංස්කෘතියක් තුළිනි. මහාබෝධිය හා හික්කුණි ශාසනය වැඩම වීමත්, දුපාරාම ස්තූපය ගොඩනැංවීමත් මඟින් ලක්දිව බෞද්ධ සංස්කෘතියේ උදාව සටහන් විය. ත්‍රිපිටකය පරපුරින් පරපුරට බොහෝ කාලයක් නිරූපදිතව පවත්වා ගෙන යාම සඳහා රටෙහි සංස්කෘතික වැඩපිළිවෙළක් මෙයින් ඇති විය. ස්තූපය, බෝධිය, පිළිමය ආදී අංගවලින් යුත් වෙහෙර විහාර ඉදි කොට මිනිසුන්ගේ සිත් සතන් තුළ ආගමික ශ්‍රද්ධාව වැඩි දියුණු කිරීමෙන් සසුන සජීවි ආයතනයක් බවට පත් විය. මෙවැනි සංස්කෘතිකාංග බුදුදහමේ හර පද්ධතිය ලෙස සැලකිය නො හැකි වුවත් සද්ධර්මයේ අනාගත පැවැත්මට ඒවා මහෝපකාරී විය²⁸. ත්‍රිපිටක ධර්මය ආරක්ෂා කිරීම පිණිස ථෙරවාදි හික්කුන් විසින් ඉටු කළ කාර්ය භාරය සාර්ථක වීම සඳහා ලක්දිව නිර්මාණය වූ මෙම ආගමික පුද පිළිවෙත් සහිත බෞද්ධ සංස්කෘතිය අවශ්‍ය විය.

එසේ ම බුද්ධ ශාසනයේ ප්‍රධාන ගිහි ආරක්ෂකයා වශයෙන් රජුගේ කාර්ය භාරය ද වැදගත් විය. මෙතැන් පටන් බුද්ධ ශාසනය ආරක්ෂා කිරීම ලක් රජුගේ ප්‍රධාන වගකීම විය. බුද්ධාගම ලක් රජයේ ආගම බවට පත් කොට සසුනට පූර්ණ අනුග්‍රහ දැක්වීමෙන් ත්‍රිපිටක ධර්මයේ ආරක්ෂාවට මහත් පිටුබලයක් සැලසිණි²⁹. ලක්දිව ත්‍රිපිටක ධර්මයේ ආරක්ෂාව සඳහා රාජ්‍යත්වය විසින් ලබා දෙන ලද අනුග්‍රහය සෑම කල්හි කැපී පෙනිණි. බුද්ධ ශාසනයේ ප්‍රමුඛ ආරක්ෂකයා බවට පත් වූයේ ලක් රජු ය³⁰. බුදුසමය හර පද්ධතිය වශයෙන් තබා ගෙන නිර්මාණය වූ ලක්දිව සංස්කෘතිය තුළ හික්කුන් වහන්සේලා පමණක් නොව රජුගේ පටන් සාමාන්‍ය පුරවැසියා දක්වා සියලු දෙනා ම බුද්ධ ශාසනයේ ආරක්ෂාව පිණිස ක්‍රියා කළ පිරිසක් බවට පත් විය.

ලක්දිව පළමු සංගායනාවෙන් පසු මිහිඳු හිමියන් රැගෙන ආ දේශනා පාලිය හා අටුවා ස්වදේශීය ජනතාවගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා හෙළදිව් භාෂාවට පෙරළීම ද සිදු වූ බව මතයකි. එහෙත් ථෙරවාදී ත්‍රිපිටකය පාලි භාෂාවෙන් ම පවත්වන්නට ඇතැයි සිතිය හැක. දේශනා පාලිය තුළ හෙළ පාඨ දක්නට නො වීමත් බුද්ධසෝම හිමියන් හෙළ අටුවා පාලියට පෙරළූ බව විනා හෙළ බසින් තිබූ පාලියක් ගැන සඳහන් නො කිරීමත් ත්‍රිපිටකය හෙළ බසින් නො තිබී බවට සාධක වේ. මහාඅර්ථය ප්‍රමුඛ ස්වදේශීය හික්කුණු මගධ බසින් ආ බුද්ධ කාලීන අටුවා සිංහලට නැගුවා පමණක් නොව නව හෙළ අටුවා ද නිපදවූහ. මිහිඳු මාහිමියන් විසින් පෙළ දහම හඳුන්වා දීමත් සමඟ ම ලක්දිව වැසියෝ එය පරිවර්තනය කිරීම හා අර්ථකථනය කිරීම ද ආරම්භ කළහ.

මිහිඳු හිමියන්ගේ හා බුද්ධසෝම හිමියන්ගේ කාලය අතර මෙරට නිර්මාණය වූ හෙළ අටුවා ගණනාවකි. මේ අතර මහාඅටුවා, මහාපච්චරී හා කුරුන්දි ආදී වශයෙන් සිංහලෙන් තබන ලද අටුවා හයක් පිළිබඳ මලලසේකර මහතා (1965, පි.50) සඳහන් කර යි³¹. ලක්දිව විනය සංගායනාවෙන් පසු තම කාර්ය භාරය අවබෝධ කර ගත් ලක්දිව හික්කු පරපුර අර්ථකථන සම්ප්‍රදාය වඩාත් උත්කර්ෂවත් ලෙස පවත්වාගෙන ගිය ද මුල් බුදු සමයේ ඉගැන්වීම් විපරීත නො කිරීමටත් එහි නිර්මලත්වය ආරක්ෂා කිරීමටත් වග බලා ගත්හ. ලක්දිව ත්‍රිපිටකය ආරක්ෂා කර ගැනීමට මේ අටුවා සම්ප්‍රදාය ද හේතු වූ බව පෙනේ.

මිහිඳු හිමියන් විසින් ලක්දිවට ගෙනෙන ලද බුද්ධ භාෂිතය හා එහි අටුවා භාරතයේ විශ්වසනීය සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදායකින් පැවැත එන්නක් බව පිළිගත හැකි ය. මහරහතුන් සහිත මහාපෙරිය පරපුර විසින් සංගායනා තුනකට භාජනය කොට, අන්‍ය ලබ්ධීන් මෙන් ම මහාසාංඝික ආදී සහෝදර බෞද්ධ සංස්කරණවලින් ද ආරක්ෂා කොට හැකිතාක් මුල් බුද්ධ දේශනාවට ආනුශංගික ලෙස පවත්වා ගෙන එන ත්‍රිපිටකයක් ලක්දිවට ද රැගෙන එන ලදැයි සිතිය හැකි ය. වර්තමානයේ දක්නට ලැබෙන මේ පාලි ත්‍රිපිටකය ධර්මාශෝක රජුගේ කාලය වන විට සම්පූර්ණ වී

තිබුණත් නැතත් මිහිඳු මාහිමියන් විසින් ලක්දිවට රැගෙන එන ලද්දේ අශෝක අවදිය තෙක් මහතෙරුන් විසින් නිසැකව හා සුරැකිව පවත්වා ගෙන පැමිණි බුදු සමය විය යුතු ය. පාලි ත්‍රිපිටකය ලක්දිවට ලැබීම පිළිබඳ වයිල්ඩර්ස්, ඕල්ඩන්බර්ග්, වෙස්ටර්ගාඩ්, කුන්, ෆ්‍රැන්ක්, ඊස් ඩේවිඩ්ස් යුවළ, ගයිගර් ඇතුළු බටහිර වියතුන් විසින් ස්වකීය මත ඉදිරිපත් කොට ඇත. මේ පිළිබඳ ගැටලු මතු වී ඇත්තේ පාලි භාෂාවේ නිජබිම කොහේද යන්න ගැන සෙවීමට ඔවුන් විසින් දක්වන ලද බලවත් උනන්දුව නිසා බව පෙනේ³². කෙසේ වුවත් ලක්දිවට ලැබුණු පාලි ත්‍රිපිටකය මිහිඳු හිමියන්ගේ නිජබිම වූ උජ්ජයින්යේ පැවැති සංස්කරණයක් විය නො හැකි ය. බොහෝ දුරට විශ්වාස කටයුතු සාක්ෂි අනුව පාලි ත්‍රිපිටකයේ ග්‍රන්ථ වැඩි කොටසක් ලක්දිවට ලැබී ඇත්තේ මගධ හා ආන්ද්‍ර ප්‍රදේශ සමඟ තිබූ සංස්කෘතික සම්බන්ධතා ඔස්සේ බව පිළිගැනීම යි³³.

දඹදිව බුදුසමය අවුරුදු දහසක් යන විට මුළුමනින් ම එරටින් අතුරුදන් වී ගියේ ය. එහෙත් බුදුදහම ලෝක ව්‍යාප්ත ආගමක් බවට පත් කළ අසෝක අධිරාජ්‍යයා නිසා ථෙරවාදී බුදුසමය ලංකාව, බුරුමය, සියම වැනි රටවල අද දක්වා ම ස්ථාපිත ව තිබෙනු දක්නට ලැබේ. එයින් පිරිසිදු ථෙරවාදී බුදුසමය අද දක්වා සුරැකිව පවතින්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ බව ලෝකවාසීන්ගේ පිළිගැනීම යි. නූතන ලෝකයේ නොයෙක් රටවලට ථෙරවාදී බුදු දහම ලබා දෙන ලද්දේ ශ්‍රී ලංකාවෙනි. එබැවින් මේ රට ථෙරවාදී බුදු දහමෙහි කේන්ද්‍රස්ථානය ලෙස සලකනු ලැබේ. ථෙරවාදී සම්ප්‍රදාය ප්‍රධාන නිකාය බවට පත් වූ ලංකාවේ පාලි ත්‍රිපිටකය ආරක්ෂා කිරීම, ව්‍යාප්ත කිරීම හා පෝෂණය කිරීම සඳහා ස්ථීර වැඩ පිළිවෙළක් නිර්මාණය වී තිබීණි.

ථෙරවාද යන්නෙහි සුත්‍රාගත අර්ථය වන්නේ යම් ධර්මයක් ඇසූ විට එය ස්ථීර ලෙස සිතේ ධාරණය කිරීමයි. මීට පූර්වගමව ඤාණවාදය පිහිටා තිබේ. ඤාණවාදය යනු යමක් කී පමණින් එය පෙරළා කීමට ඇති හැකියාව නොහොත් කියන ලද්ද නැවත කීම යි. කෙනෙකුට කියන ලද දේ පෙරළා කීම නම් වූ හැකියාව

හෙවත් ඥාණවාදය ඇත. එහෙත් ඒ කී දෙයෙහි ස්තීරව පිහිටීම හෙවත් ථේරවාදය නැත³⁴. සිද්ධාර්ථ ගෞතමයන් කෙරෙහි ඥාණවාදය වූ දැනීම මෙන් ම ථේරවාදය නමැති ස්ථීරභාවය ද පිහිටා තිබූ බව අරියපරියේසන සූත්‍රයේ සඳහන් වේ³⁵. අටුවාගත නිර්වචනය අනුව සද්ධර්මයේ ස්ථීතිභාවය අපේක්ෂා කළ සම්ප්‍රදායක් ලෙස ථේරවාදය හඳුන්වා ඇති ආකාරය එයින් පැහැදිලි ය. එසේ වුවත් ලක්දිව ථේරවාදය ලෙස අර්ථකථනය කොට ඇත්තේ ත්‍රිපිටකය ආරක්ෂා කළ හික්කු සංස්ථාව යි.

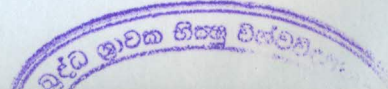
ථේරවාද යන්නට මත දෙකක් ඇත. පළමු වන්න, ත්‍රිපිටක ධර්මය ස්ථීර භාවයේ පිහිටවා කටපාඩමින් පවත්වා ගෙන එන්නේය යන අර්ථය යි. දෙවැන්න නම්, අටුවාවාර්ග මතය වන මහාකාශ්‍යපාදී මහතෙරවරුන්ගේ වාද පරම්පරාව නො කඩ කොට දරන්නේය යන්නයි. කෙසේ වෙතත් පාලි ත්‍රිපිටකය ථේරවාදීන්ගේ මූල ග්‍රන්ථාවලිය වූ හෙයින් ඒවා ද ථේරවාද නමින් හඳුන්වා ඇත. මේ අනුව ථේරවාද ධර්මය වන්නේ සූත්‍ර, විනය, අභිධර්මය යන ත්‍රිපිටකයයි. ලංකාව, බුරුමය, සියම් ආදී රටවල ත්‍රිපිටකය මෙන් ම ථේරවාදයට ඇතුළත් අටුවා, ටීකා, ප්‍රකරණ, සන්න, ගැටපද, සංග්‍රහ ආදී පරිවාර කෘති නිපදවීමෙන් පාලි සාහිත්‍ය පෝෂණය කොට ඇත. ලක්දිව ථේරවාදය සම්පූර්ණ වන්නේ මෙකී පරිවාර සාහිත්‍යය ද එක් කොට ගැනීමෙනි.

ලක්දිව ථේරවාදය ශත වර්ෂ විසි පහක පමණ කාලයක් බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛ දේශනාව නිකැළැල්ව ආරක්ෂා කළ සම්ප්‍රදාය ලෙස සැලකේ. උන්වහන්සේ ආරම්භයේ දී ම දේශනා කරන ලද ධර්ම, සිද්ධාන්ත හා විනය ප්‍රඥප්ති නො කඩ කොට ආරක්ෂා කිරීමේ ගෞරවය ථේරවාදීන්ට හිමි වේ³⁶. එක් අර්ථයකින් ලක්දිව ථේරවාදීන් යනු මිහිඳු මහතෙරුන්ගෙන් පැවැත එන ආචාර්ය පරම්පරාවයි. තවත් අර්ථයකින් ථේරවාදය සංගීතිකාරක මහරහත් පරපුර විසින් සුරකින ලද නිර්මල බුද්ධ දේශනාව ඇතුළත් ත්‍රිපිටකයයි³⁷. මේ නිසා ථේරවාදය යනුවෙන් බුදුන් වහන්සේගේ ඉගැන්වීම් අර්ථවත් වුව ද එය මුල් බුදුසමය සුරැකිව

පවත්වා ගෙන පැමිණි හික්කු සම්ප්‍රදාය වශයෙන් හැඳින්වීමට ද සුදුසු බව පිළිගෙන ඇත.

අට්ඨකථාවලට අනුව ථේරවාදය හා පාළිය වෙන වෙන ම දක්වා තිබීමෙන් මේ දෙක එකක් නො වන බව පැහැදිලි වේ. ථේරවාදය යනුවෙන් අදහස් වන්නේ පාළිය ම නො වන බව වර්ජිතඥාණ හිමියෝ පවසති³⁸. ඒ අනුව ථේරවාදය යනුවෙන් අදහස් කරන ලද්දේ ත්‍රිපිටකාගත සූත්‍ර පිළිබඳ යම් යම් අවස්ථාවල ථේරීය ආචාර්යවරුන් විසින් දරන ලද මතවාදය යි. බුද්ධඝෝෂ හිමියන්ගේ අවධානයට ලක්වූ උපතිස්ස, චූස්සදෙව, මහාපදුම, මහාසුම්ම යන ස්ථවිරයන් වහන්සේලා ථේරවාදයේ ආදි කර්තෘවරයෝ වූහ. උන්වහන්සේලා විසින් ධර්ම විනය පිළිබඳ දරන ලද මතවාද අටුවාවල සාකච්ඡා කොට ඇත. එකී මතවාද පාලියෙන් වෙන් කොට දැක්වීම සඳහා අත්තනෝමති හෝ ආචර්යවාද ලෙස හඳුන්වා ඇත. අත්තනෝමති නමින් හඳුන්වන ලද්දේ සූත්‍ර, අභිධර්ම, විනය අට්ඨකථාවන්හි ආවා වූ සියලු ථේරවාදයන් ය. එසේ ම ථේරීය ආචාර්යවරයන් යනු ලක්දිව මහාවිහාරීය ආචාර්යවාද අනුව ගිය පරම්පරාවයි.

මෙයින් පැහැදිලි වන කරුණක් ඇත. එනම් මහාවිහාරීය ආචාර්ය පරපුර විසින් පෙළක් ඒ පිළිබඳ තිබෙන්නා වූ අර්ථකථනක් වෙන වෙන ම පවත්වා ගෙන පැමිණි බවයි. මේ ක්‍රමවේදය නිසා ත්‍රිපිටකාගත ධර්මයේ වෙනසක් හෝ සංස්කරණයක් ඇති කිරීමට අවකාශයක් හික්කුන්ට නො විය. මෙම සම්ප්‍රදාය තුළ ආචාර්යවරුන් විසින් සූත්‍රාන්ත පිළිබඳ කෙරෙහිම අර්ථකථන හා මතවාද ඉදිරිපත් කළ ද ඒවායින් ත්‍රිපිටකයේ නිර්මලත්වයට හානියක් කර නො ගන්නා ලදී. ලක්දිව ස්ථවිරවාදීහු ත්‍රිපිටකාගත බුද්ධ වචනය ශුද්ධ ලියවිල්ලක් සේ පවිත්‍රව ආරක්ෂා කළ අතර ඉදිරිපත් කරන ලද මතවාද ඊට මිශ්‍ර නො කොට අටුවාවල වෙන ම තැබූහ. මේ නිසා ලක්දිව බුද්ධ දේශනාවේ නිර්මල භාවය තහවුරු වීමට අටුවාකරණය ද ප්‍රබල හේතුවක් වූ බව පෙනේ. භාරතයේ දී බුද්ධ දේශනාව විවිධ සංස්කරණවලට භාජනය වීමට හේතුවක් වූයේ එම පෙළ තුළට

ම සංස්කරණ ඇතුළත් කිරීමට යාම යි. කාල-දේශ වශයෙන් මෙසේ ත්‍රිපිටකය සංස්කරණය කිරීමට යාමෙන් මුල් බුදුසමයේ ලක්ෂණ මැකී ගියේ ය. බුද්ධසෝෂ හිමියන් විසින් අටුවාකරණය ආරම්භ කොට පාලි භාෂාව හික්කුන්ගේ ආගමික භාෂාව බවට පත් කිරීමෙන් පෙරවාදය වඩාත් ඉහළට ඔසවා තබන ලදී.

මහායාන මෙන් නො ව ලක්දිව පෙරවාදි සම්ප්‍රදාය ස්ථාවර භාවයකට පත් වී තිබීම නිසා පසු කාලීනව තදාසන්න රටවල ද පාලි ත්‍රිපිටකය මහත් පිළිගැනීමට ලක්විය. එබැවින් ලක්දිව ආරක්ෂා වූ පාලි ත්‍රිපිටකය පැරණිතම බෞද්ධ මූලාශ්‍රය වශයෙන් සලකා දකුණු දිග රටවල ද මැනවින් ව්‍යාප්ත විය. බුරුමය, තායිලන්තය, කාම්බෝජය, සහ ලාඕසය වැනි රටවල් පෙරවාදි රටවල් බවට පත් වීමට ලංකාව සමග පැවැත් වූ මේ ආගමික සබඳතා වැදගත් විය³⁹. එකොළොස් වන සියවසේ පමණ අග්නිදිග ආසියාවේ රටවලට බුදුසමය නමැති ජල දහර ගලා ගියේ ලක්දිව පෙරවාදි උල්පතින් බව පිළිගැනේ. නූතන බුද්ධාගම පිළිබඳ බටහිර වියතුන් අතර මහායානය උතුරු බුදු දහම වශයෙන් ද පෙරවාදි පාලි ත්‍රිපිටකය දකුණු බුදුදහම ලෙස ද සාකච්ඡාවක් ආරම්භ වූයේ මේ පසුබිම ඇසුරිණි⁴⁰. උතුරු-දකුණ වශයෙන් බුදුදහම බෙදා දක්වා ඇත්තේ භූගෝලීය ව්‍යාප්තිය පිළිබඳ සාධකය සලකා පමණක් නොව මහායාන හා පෙරවාද යන මහා බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන් දෙක පිළිබඳ සාකච්ඡාවක් කිරීම සඳහා බව පැහැදිලිය.

පෙරවාදි බුදු සමය ඉගැන්වූ විද්‍යාස්ථානය ලෙස මහාවිහාරය විදේශයන්හි ද ප්‍රචලිත විය. එනිසා අතීතයේ දී ත්‍රිපිටකය හා එහි අටුවා තුලනාත්මක ලෙස හැදෑරීම සඳහා බුද්ධසෝෂ, විශාබ, පිතිමල්ල හා ධම්මපාල වැනි පඬිවරු මහාවිහාරයට පැමිණියහ. මහාවිහාරය දිවයිනේ මෙන් ම විදේශයන්හි ද පෙරවාදි බුදු සමයේ උන්නතිය උදසා මහඟු මෙහෙයක් ඉටු කළ බව පෙනේ. මහාවිහාරය පෙරවාදීන්ගේ කේන්ද්‍රස්ථානය ලෙස ප්‍රසිද්ධ වුවත් ඉන්-සිං නම් චීන වන්දනාකරු අභයගිරිය ද පෙරවාදි විහාරයක් ලෙස හඳුන්වා ඇත⁴¹. මහාවිහාරයත් අභයගිරියත් පිළිගත්තේ

එක ම ත්‍රිපිටකය වුවත් විනය පිටකයේ ඇතැම් ධර්ම කොට්ඨාශ පිළිබඳ වෙනස් වූ විවරණ පැවැතිණි. අභයගිරිවාසීන් විසින් ඉන්දියාවෙන් පැමිණි ධම්මරුවී නම් නිකායක් පිළිගැනීම හා ගෝඨාභය රජ සමයේ වෛතුලයවාදය අභයගිරි විහාරයේ ප්‍රචාරයවීම නිසා පෙරවාදි සම්ප්‍රදායේ සැබෑ උරුම පෙන්වීමට ඔවුන්ට නො හැකි විය. වෛතුලයවාදයට විරුද්ධ වූ උස්සිලියතිස්ස හිමි සිය අනුගාමික පිරිස කැටුව අභයගිරිය හැර දමා දකුණු විහාරයේ වාසයට ගියහ. මෙයින් පසු කලෙක සාගලික තෙරුන්ගේ නමින් සාගලික නිකාය යැයි තුන්වන නිකායක් ආරම්භ විය⁴². සාගලික නිකාය මහාවිහාරයට තදින් විරුද්ධව සිටි නිකායකි.

අභයගිරික හෝ සාගලික හෝ මහාවිහාරයට එරෙහිව ගිය ලක්දිව ඇති වූ වෙනත් නිකායක් විසින් හෝ පාලි ත්‍රිපිටකය ප්‍රතික්ෂේප කළ බවක් කිසි තැනෙක සඳහන් නො වේ. එහෙත් විවිධ කාලවල දී මෙරටට පැමිණි මහායාන ප්‍රචණතාවන්ට පහසුවෙන් හසු වූ බැවින් ඔවුන්ට ත්‍රිපිටකය තමන්ගේ එක ම ඇදහිල්ල වශයෙන් තබා ගැනීමට නො හැකි විය. මේ නිසා ත්‍රිපිටකය නිකැළැල්ව පවත්වා ගැනීමේ එක ම ගෞරවය මහාවිහාරයට හිමිව තිබේ. මහාවිහාරයෙන් බැහැරව ගිය හික්කුන් පෙරවාදි සම්ප්‍රදාය ප්‍රතික්ෂේප කරන ලදී. ඔවුහු ධර්ම විනය නිදහසේ අර්ථ විවරණය කළ අතර මහායාන ආදී විදේශ ආගමික ප්‍රචණතාවන්ට විවෘත භාවයක් පළ කළහ. එහෙත් පෙරවාදීහු දෙවන සංගායනාවේ පටන් ම ධර්ම විනය පිළිබඳ කිසියම් හෝ වෙනස්කමක් ඇති කිරීමට විරුද්ධව සිටියහ. මහාවිහාරය බලවත්ව සිටි බැවින් පෙරවාද හා මහායාන වශයෙන් ලක්දිව ඇති වූ නිකායන්තර වාද නිසා පාලි ත්‍රිපිටකයට බරපතල අනතුරක් නො වූ බව සිතිය හැක. එහෙත් වෛතුලය පිටකය වැනි මහායාන ග්‍රන්ථවලට නම් ලක්දිව ආරක්ෂිත ස්ථානයක් නො විය.

පෙරවාදීන් ත්‍රිපිටකය වෙනස් නො කොට රැක ගැනීමට බොහෝ වෙහෙස ගත් බව වංශකථා හා අටුවා ඇසුරින් කියවා

ගැන හැකි ය. එහෙත් අවුරුදු දෙදහස් පන්සියයක් තරම් දිගු කාලයක් තුළ එහි කේවල පරිශුද්ධත්වය තහවුරු කිරීම උත්වහන්සේලාට පහසු කටයුත්තක් නො විය⁴³. මෙයට බලවත් ම බාධකය වූයේ නිකාය හේද හෙවත් ආචාර්යවාදය යි. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසු ශත වර්ෂ දෙකක් ඇතුළත නොයෙක් මතවාද ඇති වූ අතර ඒවා මුල් කොට විවිධ නිකායන් බිහි වන්නට විය. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් වර්ෂ සියයක් ගත වන තුරු හිඤ්ඤාත් අතර ප්‍රධාන බෙදීමක් ඇති නො වී ය. එහෙත් දෙවන සංගායනාවෙන් පසු මතහේද උග්‍ර වී වජ්ජී පුත්තක හිඤ්ඤාත් දසදහසක් රැස් වී මහාපෙර සම්ප්‍රදාය ප්‍රතිකේෂප කරමින් පාඨලිපුත්‍රයේ මහාසංගීති නමින් වෙනත් සංගායනාවක් කොට පළමු නිකාය හේදය සිදු කරන ලදී. එයින් ශත වර්ෂයක් ඇතුළත පැරණි පෙරවාදි සම්ප්‍රදාය කොටස් 11කට බෙදී ගිය අතර මහාසංගීත නමින් හැඳින්වූ අපර නිකාය කොටස් 5කට බෙදී ගියේ ය⁴⁴. මෙසේ නිකාය දහ අටකට බෙදී ගිය සසුන ලක්දිව අටියකට පරිවර්තන කාලය වන විට තවත් වර්ධනය වී පැවැතිණි. ඒ අනුව මහසේන රජ අවදිය වන විට ලක්දිව පෙරවාදිහු මහාවිහාරවාසී විහජ්ජවාදිහුය, අභයගිරිවාසීහු ධර්මරුචිකයෝය, ජේතවනවාසීහු සාගලිකයෝ ය, යනුවෙන් කොටස් තුනකට බෙදී සිටියහ.

එසේ වුවත් භාරතයේ මෙන් නොව ලක්දිව පෙරවාදයට එරෙහිව ගිය ආචාර්යවාදයන්ට නිදහසේ නැගී සිටීමට තිබූ ඉඩ කඩ ඇතිරී තිබිණි. එයට එක් හේතුවක් වූයේ ලක්දිව බුදුසමය රැගෙන පැමිණි විශ්වසනීය තැනැත්තා වශයෙන් මිහිඳු මාහිමියන් සියලු දෙනා විසින් ම අවිවාදයෙන් පිළිගැනීම යි. උත්වහන්සේ ත්‍රිපිටකය පමණක් නොව අටුවා ද රැගෙන ආ බව ලක්දිව අටුවාවන්හි සඳහන් කිරීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ මෙරට තවත් ආචාර්යවාදයකට ඒ වෙනුවෙන් කළ හැකි කිසිවක් නො තිබී බව යි. කෙසේ වෙතත් ලක්දිව මෙවැනි ආකල්පයක් වූයේ මහාවිහාරික හිඤ්ඤාත්ට පමණක් බව පෙනේ. භාරතයේ ත්‍රිපිටකය නිදහස් මතධාරීන්ගේ බලපෑම්වලට හා භාෂාන්තර සංස්කරණවලට ලක්වීමට බාධාවක් නො වී ය. ලක්දිව මෙන්

ත්‍රිපිටකය වෙනුවෙන් පෙනී සිටින මහා සම්ප්‍රදායක් නිර්මාණය වීමට භාරතයේ පසුබිමක් නො තිබිණි. භාරතයේ පැවැති ආගමික, සමාජීය හා භාෂාන්මක වෙනස්කම් නිසා කලින් කලට බුද්ධ දේශනාව නිදහසේ සංස්කරණයන්ට බඳුන් වන ආකාරය දැකිය හැක.

දෙවැනි සංගායනාවෙන් පසු නිකාය බිහිවීමත් සමඟ විවිධ පක්ෂ අනුව ගිය ධර්ම ග්‍රන්ථ නිර්මාණය වීම ආරම්භ විය. එසේ බෙදී ගිය වජ්ජී පුත්තක හිඤ්ඤාත් විසින් මුල් ධර්ම සංග්‍රහ බිඳ අන්‍ය ධර්ම සංග්‍රහයක් කළ බව දීපවංශය සඳහන් කර යි⁴⁵. ඒ අනුව ඔවුහු එකට සංග්‍රහ කොට තිබූ සූත්‍ර කොටස් අත් තැනක තැබූහ. නිකාය පහට ඇතුළත් ධර්මය ද එහි අර්ථ ද වෙනස් කළහ. විනය පිටකයේ සාරාංශය වන පරිවාරය ද අභිධර්මයට අයත් කොටස් හය ද පටිසම්භිදා, නිද්දේස හා ජාතකවලින් කොටසක් ද යන මෙතෙක් කොටස් ඉවත් කොට අනෙක් ග්‍රන්ථයක් නිපැයූහ⁴⁶. මෙලෙස ධර්මය හා විනය වෙනස් කිරීම අන්‍ය ශාසනයක් හෙවත් වෙනත් ධර්ම-විනයක් බිහි වීමට හේතු විය.

වෛතුලයවාදීන් විසින් ද තමන්ගේ ම පිටකයක් සංග්‍රහ කරන ගන්නා ලදී. වෛතුලයවාදීහු බුදුරදුන් ලොව නූපත් බවත් උත්වහන්සේ තුසී දෙවි ලොව සිට අවතාරයක් පමණක් මෙලොවට එවූ බවත් පැවසූහ⁴⁷. ඔවුන් විසින් පෙරවාදි පිටකය බුද්ධ දේශනාවක් නොව ආනන්ද හිමිගේ ප්‍රකාශ ලෙස හඳුන්වන ලදී. පූර්ණ නම් වෙළෙන්දෙකු ධර්මධාතුව නම් මහායාන ග්‍රන්ථයක් ලක්දිවට ගෙනා බවත් අභයගිරිවාසීන් එම ග්‍රන්ථයට සූජා පැවැත්වූ බවත් නිකාය සංග්‍රහය සඳහන් කරයි⁴⁸. පළමුවන සේන රජු දවස (ක්‍රි.ව. 840) වාජිරියවාද නම් රහස් බණ විශේෂයක් ලක්දිවට ගෙනා බව ද ඒවා රතන සුත්‍රාදියට විරුද්ධව උගත් බව ද නිකාය සංග්‍රහයේ පැවසේ. ක්‍රි.ව. 973 දී නාලන්දා විශ්වවිද්‍යාලයෙන් ත්‍රිපිටකාචාර්ය උපාධිය ලත් ධර්මදේව නම් තෙරනමක් විනයට ගොස් මහාවේපුල්ලධාරණී නම් කෘතියක් රචනා කළ බව සඳහන් වේ⁴⁹. මේ ආකාරයට පාලි ත්‍රිපිටකයට

බැහැරින් ගිය සාහිත්‍යයක් බෞද්ධ රටවල මෙන් ම ලක්දිව ද පැතිර ගිය අවස්ථාවල දී මහාවිහාරීය හික්‍ෂුණු ඉමහත් කැප කිරීමක් කොට ස්වකීය ත්‍රිපිටකය හා පෙරවාදි සම්ප්‍රදාය ආරක්‍ෂා කිරීමට කටයුතු කළහ. බුද්ධසෝම හිමි වැනි දකුණු ඉන්දියාවෙන් පැමිණි අටුවාවාර්යයන් ද පරික්‍ෂා කොට උන්වහන්සේලාගෙන් ලක්දිව පෙරවාදි සම්ප්‍රදායට අනතුරක් සිදු නො වන බව සැක හැර දැන ගෙන ම මහාවිහාරයේ පුස්තකාලවල පොත් පත් ලබා දීමට තීරණය කළ බව පෙනේ⁵⁰.

නොයෙක් නිකායාන්තරවාදයන්ට හසු වූව ද සියලු වර්ගයේ සංස්කරණයන්ට පොදු වූ මුල් ත්‍රිපිටකයක් පවතින්නට ඇතැයි යන විශ්වාසය බැහැර කළ නො හැක. නිදසුනක් ලෙස පෙරවාදීන් හා සර්වාස්තිවාදීන්ගේ ධර්ම ග්‍රන්ථවල සැලකිය යුතු තරම් දුරකට සමානත්වයක් දක්නට ලැබීම විශේෂත්වයකි. ඒ අනුව මේ නිකාය දෙකට බෙදී ගිය ත්‍රිපිටක සංස්කරණ දෙක මුලින් ප්‍රාකෘත භාෂාවෙන් පොදු සැලැස්මකට අනුව තිබෙන්නට ඇතැයි විශ්වාස කෙරේ⁵¹. පසු කලෙක නිකායයන් වශයෙන් බිඳී යාම නිසා මේ ත්‍රිපිටක සංස්කරණ දෙක වෙන් වෙන් වශයෙන් හැඩ ගැසෙන්නට ඇත. සෑම බෞද්ධ සම්ප්‍රදායකම පදනම ලෙස සැලකෙන්නේ මුල් බුද්ධ වචනය යි. එය නොයෙක් නිකායන් විසින් විස්තර කරන ලද බව සත්‍යයකි. පෙරවාදය ද එවැනි අර්ථකථන සම්ප්‍රදායකි. පෙරවාදි ත්‍රිපිටකය ඒ අයුරින් ම නො පිළිගත්ත ද වෙනත් බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන්ට අයත් ධර්ම සංග්‍රහ තුළ ද එහි කොටස් අඩු වැඩි වශයෙන් දක්නට ලැබේ⁵². එයින් පෙනී යන්නේ කිනම් සම්ප්‍රදායක් ඔස්සේ වර්ධනය වී ගිය ද සියලු දෙනාට ම පොදු වූ මුල් ත්‍රිපිටකයක් පැවතෙන්නට ඇති බවයි. ශාසන ඉතිහාසයේ පෙරවාදි සම්ප්‍රදාය විසින් සිදු කළ සේවය හා කැපවීම විමසා බලන කල පාලි ත්‍රිපිටකය අඩු ම සංස්කරණයකින් යුත්ත ව පැවැත එන ත්‍රිපිටකය බව පිළිගත හැකි ය.

පෙරවාදි සම්ප්‍රදායට විරුද්ධ ව යමින් විවිධ නිකායන් විසින් ඒවාට ආවේණික වූ ධර්ම ග්‍රන්ථ කළ ද එය තාවකාලික විය.

ලක්දිව පැවැති නිකායාන්තරවාදය පෙරවාදයෙන් බැහැර වූ ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යයට හිතකර පරිසරයක් නො විය. ලක්දිව උපන්නාවූ හෝ විදේශයන්හි සිට ගෙනෙන ලද හෝ වෙනත් නිකායික ධර්ම ග්‍රන්ථ අධර්මවාද සේ සලකා හිතාමතා විනාශ කිරීම හෝ කාලයේ වැලි තලාවෙන් වැළලීයාම පිණිස නො සලකා හැරීම නිසා හෝ අභාවයට ගියේය. චෝභාරික තිස්ස රජු (ක්‍රි.ව.214-236) මහාවිහාරයට මෙන් ම අභයගිරියට ද අනුග්‍රහ කරන අතර අධර්මවාදයක් ලෙස සලකා වෛතුල්‍යවාදය මර්දනය කළ බව මහාවංසයේ සඳහන් වේ⁵³. එහි දී රජුගේ නියෝගයෙන් වෛතුල්‍ය ධර්මය ලියැවුණු පොත් පත් බුද්ධ භාෂිතයට අනුකූල නො වන බව සලකා ගිනි තබා විනාශ කරන ලදී. වෛතුල්‍යවාදය බුද්ධ දේශනාවට පටහැණි යයි සලකා ඒවා විනාශ කිරීමට පියවර ගත්ත ද නිදහස් චින්තනයක් සහිත වූයේ නම් මහාවිහාරවාසීන් කළ යුතු ව තිබුණේ මේ පිළිබඳ ප්‍රසිද්ධ විවාදයක් හා සාකච්ඡාවක් පැවැත්වීම ය⁵⁴. ලක්දිව පොත් පත් ආරක්‍ෂා කිරීම හා තොරතුරු වාර්තා කිරීම සඳහා හික්‍ෂුන් විසින් ඉටු කළ මහඟු කාර්ය භාරය දෙස බලන කල මෙවැනි තත්වයන් නො සිදුවිය යුත්තකි. මහසෙන් රජ අවධියේ මහාවිහාරය හා අභයගිරිය අතර ඇති වූ ගැටුම්වලදී ද ආගමික කෘති රාශියක් විනාශ වන්නට ඇත. එහි දී මහාවිහාරයේ තිබූ පොත් පත් බලයෙන් අභයගිරියට ගෙන යන ලදී. මහාවිහාරිකයන්ගේ පක්‍ෂය ගෙන ලියන ලද මහාවංස ආදී ඉතිහාස වාර්තාවල ද අන්‍ය නිකායික ධර්ම ග්‍රන්ථ නො සලකා හැර තිබේ. දැනට ඉතිරිව ඇති මෙවැනි ග්‍රන්ථ අතරින් විමුක්තිමග්ග, සද්ධම්මෝපායනය, ජාතකට්ඨකථාව හා සාසනවත්ථුප්පකරණය වැනි කෘති අභයගිරිවාසීන්ගේ යැයි අනුමාන කෙරේ⁵⁵. පොත් පත්වලට ගරු බුහුමන් කරන ලද සංස්කෘතියක් නිර්මාණය වී තිබූ ලක්දිව මෙසේ පොත් පත් විනාශ කිරීම විමතිය දනවන්නකි. මේ ආකාරයෙන් නිකාය හේදය නිසා මහායානික හෝ වෙනත් බෞද්ධ ගුරුකුලවලට අයත් ග්‍රන්ථ විනාශ කිරීමට ලක්දිව දී පසුබට නො වූයේ කුමක් නිසා ද යන්නට ඇත්තේ එක ම හේතුවකි. එනම්, ලක්දිව පෙරවාදි සම්ප්‍රදායට අනතුරක් ලෙස

පැවැතිය හැකි සියලු ම ව්‍යාපාර මුලිනුපුටා දමා එහි සුරක්‍ෂිතතාව ඇති කිරීම විය හැකිය. එසේ ම එය නිර්මල ත්‍රිපිටකයේ ආරක්‍ෂාව පිණිස අනුගමනය කළ කටුක ක්‍රියා මාර්ගයක් ද විය හැකිය.

තොරතුරු හා දැනුම කාල-අවකාශීය වශයෙන් ප්‍රචාරය කිරීමේ දී භාෂාවට වැදගත් තැනක් හිමි වේ. බුදුන් වහන්සේ වෛදික භාෂාවෙන් බුද්ධ දේශනාව තැබීමට විරුද්ධ වූයේ එම භාෂාව පණ්ඩිත ගොවර පොදු ජන ව්‍යවහාරය ඉක්මවා සිටි භාෂාවක් වූ බැවිනි. බුදුන් වහන්සේගේ උපදේශය වූයේ පොදු ජන ව්‍යවහාරය ධර්මය දේශනා කිරීම සඳහා භාවිත කරන්න යන්නයි. මේ නිසා මුල් අවදියේ පටන් ම බුද්ධ දේශනාව පරිවර්තනය කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය භාෂාවන් යොදා ගැනිණ. තමන්ගේ භාෂාවෙන් සද්ධර්මය ඉගෙනීමට සාමාන්‍ය ජනතාවට බුදුන් වහන්සේ විසින් ලබා දුන් නිදහස මෙයට හේතු වන්නට ඇත. එබැවින් ධර්මයේ පරිවර්තන හා සංස්කරණ විශාල ප්‍රමාණයක් බිහි වූ ආකාරය පෙනෙන්නට තිබේ. බුදු සමය රැගෙන ආ විට ම හෙළ අටුවා නිර්මාණය කිරීමට ලක්වාසීන් නිර්භයව යොමු වූයේ මෙම නිසා විය යුතු ය. එසේ වුවත් ථෙරවාදීහු මුල් බුද්ධ චරිත ආරක්‍ෂා කිරීමට වඩාත් උනන්දු වූහ. ඒ සඳහා ප්‍රමිත භාෂාව වශයෙන් පාලි භාෂාව තෝරා ගන්නා ලදී.

නූතන විද්වතුන්ගේ පර්යේෂණ අනුව පාලි ත්‍රිපිටකයේ බුදු සමයේ පැරණිතම ස්වභාවය නිරූපනය වන බව පිළිගෙන ඇත. සංස්කෘත, ප්‍රාකෘත, චීන, ටිබෙට් ආදී භාෂාවලින් බුද්ධ දේශනාවන් සංග්‍රහ කොට ඇතත් එවා පශ්චාත් කාලීන විකාශනයන් ලෙස සැලකේ⁶⁶. පාලි භාෂාව පිළිබඳ මතවාද විමර්ශනයේ දී ත්‍රිපිටකය සංග්‍රහ වූ පැරණිතම භාෂාව ලෙස පාලි භාෂාව හඳුන්වා දී ඇත⁶⁷. ස්ථවිරවාදීන් විසින් පාලිය බුදුන් වහන්සේ කථා කළ භාෂාව ලෙස සලකා ත්‍රිපිටකයේ භාෂාව බවට පත් කරන ලදී. නූතන පාලි භාෂාව වූ කලී බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද ත්‍රිපිටකය හා ඒ ආශ්‍රිතව ලියන ලද අටුවා, ටිකා, ආදිය ලියා ඇති භාෂාව යි. ත්‍රිපිටකය හැඳින්වීම

සඳහා ද පාලිය හෙවත් පෙළ යන්න මුල් අවධියේ භාවිත කොට ඇත⁶⁸. ත්‍රිපිටකය හා පශ්චාත් ත්‍රිපිටක සාහිත්‍ය සඳහා පාලි භාෂාව සම්මත භාෂාව වශයෙන් යොදා ගැනීමෙන් බුද්ධ දේශනාවේ ආරක්‍ෂාවට මහත් සේවයක් සැලසිණි.

බුදුන් වහන්සේගේ දේශනාව පාලි හෙවත් මාගධී භාෂාවෙන් පැවැත් වූ බව ථෙරවාදීහු අවිවාදයෙන් පිළිගනිති. අශෝක කාලයේ දී විදේශයන්හි ප්‍රචාරය කරන ලද්දේ පාලියෙන් පැවැති එම ත්‍රිපිටකය බව පිළිගත හැකිය⁶⁹. ලංකාදීපය හැර අන් ප්‍රදේශවලින් මෙසේ ප්‍රචාරය කරන ලද ත්‍රිපිටක ධර්මය කල් යාමේ දී අභාවයට ගියේය. නැතිනම් ඒ ඒ දේශයන්හි භාෂාන්තරයන්ට සංස්කරණය හෝ පරිවර්තනය වීමෙන් විපර්යාස වී ගියේය. බුරුමය, සියම, කාම්බෝජ ආදී රටවල පාලි ත්‍රිපිටකය ව්‍යාප්ත වුව ද ඒ පසු කාලයක දී ය. පාලියෙන් ම ත්‍රිපිටකය තැබීම නිසා ප්‍රාදේශීය සංස්කරණවලට තිබූ අවකාශ වැළකී ගියේ ය. එබැවින් මේ සෑම රටකින් ම එක ම විධියේ පිටකයක් සොයා ගැනීමට හැකි විය.

හෙළ අටුවා පාලි භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීම ලක්දිව ථෙරවාදීන් විසින් බුද්ධ දේශනාවේ චිරස්තිරීය හා ව්‍යාප්තභාවය සඳහා ගත් කාලෝචිත ක්‍රියාමාර්ගයකි. ඒ සඳහා මහාවිහාරීය හිඤ්ඤන්ගේ උනන්දුවට හේතුව ඒ වන විට අභයගිරිය හා ජේතවන නිකායවල ධර්ම ග්‍රන්ථ සංස්කෘත භාෂාවෙන් තිබීම විය හැකිය. හෙළ අටුවා අධ්‍යයන කිරීම විදේශ සිසුන්ට අපහසු වූ බැවින් දේශාන්තර වාසීන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා ඒවා පාලියට නගන ලදී. මේ කාලය වන විට භාරතීය හිඤ්ඤ නිකායාන්තර වාදයන්ට හසු ව සිටියහ. හිඤ්ඤන් විසින් හෙළ අටුවා පාලියට නැඟීමෙන් මිහිඳු මා හිමියන් විසින් හඳුන්වා දුන් බුදු දහම විපරිත නො කොට මනාව ආරක්‍ෂා කළ හැකි පසුබිමක් ඇති විය. මෙයින් පසු පාලි අට්ඨකථා ජාත්‍යන්තර පිළිගැනීමට ලක් වූ අතර ලංකාව ථෙරවාදී බුදු දහමේ කේන්ද්‍රස්ථානය බවට පත් විය. ධර්මය ප්‍රචාරය කිරීමේ දී මුල් අවධියේ ප්‍රාදේශීය වශයෙන් විවිධ වූ භාෂා යොදා ගෙන තිබෙන්නට ඇත. එහෙත් ත්‍රිපිටක ධර්මයේ

ආරක්‍ෂාව පිණිස සම්මත භාෂාවක් පළමු සංගානාවේ සිට ම භාවිත වන්නට ඇත. එය බුදුන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළ භාෂාව නො වන්නට හේතුවක් නැත. මේ නිසා පාලි භාෂාව ශුද්ධ වූ භාෂාවක් ලෙස සලකන ලදී. මිනිසා උපතින් ම කථා කරන හා දිව්‍ය ලෝකවල පවා ව්‍යවහාර කරන භාෂාව වශයෙන් පාලි භාෂාව පිළිබඳ විශ්වාසයක් බෞද්ධයන් තුළ ඇත.

බුදුන් වහන්සේ පෙළ මාගධී භාෂාවෙන් දේශනා කරන ලද්දේ එය තේරුම් ගැනීමට පහසු වන බැවිනි. වෙනත් භාෂාවකට නැඟු කළ බුදුදහම අති දුෂ්කරව උගත යුතු ය. ත්‍රිපිටක ධර්මය පාලි භාෂාවෙන් තැබීමට හේතු වූ කරුණු පටිසම්භිදාමග්ගට්ඨකථාවේ සඳහන් මෙම කරුණුවලින් පැහැදිලි වේ⁶⁰. කෙසේ වෙතත් ථෙරවාදී බුදුසමය මැනවින් හැදෑරීමට පාලි භාෂාව දැන ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ත්‍රිපිටකය ඉංග්‍රීසි, සිංහල හෝ වෙනත් කුමන භාෂාවකට පරිවර්තනය කොට ඇත්ත් පාලි ත්‍රිපිටකය පිළිබඳ පරිපූර්ණ පරිවර්තනයක් ඒවායින් සිදු වී නොමැති බව කීම සාධාරණය.

බුදුසමය ස්වදේශීය ජනතාවට හඳුන්වා දීම සඳහා එහි පරිවර්තනයක් අවශ්‍ය විය. වර්තමානයේ දී වුව ද බුදුදහම ලොවට හඳුන්වා දීමේ දී ලෝකයේ ව්‍යවහාර වන ඕනෑම භාෂාවක් භාවිත කිරීමට බාධාවක් නැත. එබැවින් විවිධ භාෂාවන්ට ත්‍රිපිටකය පරිවර්තනය කොට ඇති බව පෙනේ. එහෙත් මතු වන ගැටලුව වන්නේ එම නූතන භාෂාවලින් බුද්ධ දේශනාවේ නියම අර්ථ මතු කළ හැකි ද යන්නයි. එබැවින් ථෙරවාදී සම්ප්‍රදාය තුළ කුමන භාෂාවකින් ත්‍රිපිටකය පරිවර්තනය කළ ද ධර්මයේ නියම අර්ථ තේරුම් කිරීම සඳහා පාලි භාෂාව දැන ගත යුතුය යන්නට විවාදයක් නැත. ත්‍රිපිටකය හා අටුවා සඳහා සම්මත භාෂාවක් පරිහරණය කිරීම කෙරෙහි ථෙරවාදීන් අවධානය යොමු කිරීමේ වැදගත්කම මෙයින් පැහැදිලි වේ.

පාලි භාෂාව ත්‍රිපිටකයේ භාෂාව වූයෙන් එහි අර්ථ විවරණවල පැහැදිලිතාවක් ඇති කිරීමට පාලි අටුවා ම වැදගත් විය. විවිධ වූ

ව්‍යවහාර භාෂාවන් නිසා බුද්ධ දේශනාව ඒවායින් තැබූ කළ විපරිත භාවයට පත් වේ. ලෝකයේ මිනිසුන් කථා කරන භාෂාවන් කාලානුරූප ව විපර්යාසවලට බඳුන් වේ. ග්‍රන්ථාගත භාෂාවක් වන බැවින් පාලි භාෂාව මෙම තත්වයෙන් ආරක්‍ෂා වී ඇත. එකම භාෂාවක් පරිහරණය කොට ත්‍රිපිටකය හැදෑරීමේ දී සම්මතයක් ඇතිව ලොව පුරා ජනතාවට එය අධ්‍යයනය කිරීමට අවස්ථාව ලද හැකි වේ. එමඟින් පාලිය ජාත්‍යන්තර භාෂාවක් බවට ද පත් විය. වඩා වැදගත් ම කරුණ වන්නේ බුද්ධ දේශනාවේ මූලික සංකල්ප අර්ථ නිරූපණය කිරීමට පාලි භාෂාව තරම් යෝග්‍ය භාෂාවක් නොමැති වීම යි.

පාලි ත්‍රිපිටකය හැරුණු විට ප්‍රාදේශීය භාෂාවන් ඔස්සේ සංස්කරණයට ලක් වෙමින් පැවැත එන ඉපැරණි ත්‍රිපිටක කිහිපයක් ආසියාතික රටවලින් හඳුනා ගත හැකිය. ලක්දිව ථෙරවාදීන් පාලි ත්‍රිපිටකය ලේඛනගත කළ ආකාරයෙන් මහායානිකයන් විසින් ද සුවිසල් ත්‍රිපිටක සාහිත්‍යයක් සම්පාදනය කළ බවට ඓතිහාසික කරුණු ඇත. වරක් පූර්ව දේශයේ කුසුම් පුරය නම් ස්ථානයක සිටි විදු නම් බ්‍රාහ්මණයෙකු විසින් සංස්කෘත ත්‍රිපිටකයක් සංග්‍රහයක් කළ බව සඳහන් වේ. එහි එක් කාණ්ඩයක ලක්‍ෂ්‍ය බැගින් ශ්ලෝක විය. සෑම ග්‍රන්ථයක් ම බුදුරදුන්ට පූජා කෙරෙන පරිදි මෙම ත්‍රිපිටකයේ පිටපත් දාහතක් සම්පාදනය කරන ලදී. පශ්චිම නම් දේශයක විසූ රජකු විසින් ද මහායාන ත්‍රිපිටකයක් රචනා කිරීමට ක්‍රියා කළ බව සඳහන් වේ. එහි දී රජු මහායානිකයන්ගේ පිටකය කොතරම් ප්‍රමාණයක් දැයි හිඤ්ඤන්ගෙන් විමසීය. හිඤ්ඤු එවිට ත්‍රිපිටකයේ ශ්ලෝක කෝටි විස්සක් විද්‍යමාන වන බව රජුට පැවසූහ. රජු මේ සියලු ග්‍රන්ථ ලියා හිඤ්ඤන්ට තෑගි කළ බවත් පසු කලෙක ඒවා නාලන්දාවට රැගෙන ගිය බවත් වාර්තා වේ⁶¹.

දෙවන සංගායනාවෙන් පසු බෙදී ගිය ස්ථවිරවාද හා මහායාන කොටස් විසින් සම්පාදනය කරන ලද නොයෙක් ත්‍රිපිටකයන් හාරතයේ තිබූ නාලන්දා, වලහි, වික්‍රමශීලා, ජගද්දලා හා ඕදන්තපුරී වැනි පැරණි බෞද්ධ විශ්විද්‍යාලවල පුස්තකාලවල

එක් රැස් විය. යුවැන් වුවැන් හා ඉට්සිං යන චීන දේශාටක භික්ෂූන්ගේ වාර්තා අනුව නාලන්දා සහ වලභී යන විශ්වවිද්‍යාල දෙකෙහි මෙවැනි ධර්ම ග්‍රන්ථ විශාල වශයෙන් පැවැති බව පෙනේ⁶². එම විශ්වවිද්‍යාලවල බෞද්ධ ග්‍රන්ථ හැදෑරීම පිණිස විදේශයන්හි සිට පැමිණි පිරිස හා ඒවායේ අධ්‍යාපනය ලබා ප්‍රවීණත්වයට පත් ආචාර්යවරුන් විසින් භාරතයේ පමණක් නොව ටිබැට්, චීනය ආදී රටවල මෙම පිටක ග්‍රන්ථ බෙදා හරින ලදී. වර්තමානයේ අපට එකී රටවලින් සොයා ගත හැකි වී ඇති ක්‍රිපිටක ග්‍රන්ථවලින් ද මේ බව වඩාත් පැහැදිලි වේ.

බුද්ධ දේශනාව පුරාණ භාරතයේ පැවැති විවිධ නිකායන් විසින් විවිධ ප්‍රාකෘත භාෂාවලින් සංග්‍රහ කොට තිබිණි. ඒවායේ පරිවර්තන හෝ සංස්කරණ චීන හා ටිබෙට් භාෂාවලින් දැන් අපට හමු වේ. එසේ වුවත් පාලි ක්‍රිපිටකය තරම් සම්පූර්ණභාවයක් ඒවායෙහි නොමැති වීම විශේෂත්වයකි. ඒ අනුව මේ වන විට කිසියම් ඉපැරණි මූලාශ්‍රයකින් ප්‍රභවය ලබා ඇති ක්‍රිපිටක සංග්‍රහ හතරක් වර්තමානයේ හඳුනාගත හැකි ව තිබේ. එනම්,

1. පාලි ක්‍රිපිටකය
2. චීන ක්‍රිපිටකය
3. ටිබැට් ක්‍රිපිටකය
4. සංස්කෘත ක්‍රිපිටකය යනුවෙනි.

මෙම සියලු පිටකයන්ට මූලාශ්‍රය වූ මූල පිටකයක් පැවැති බව සිතිය හැකි ය. මේ බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන්ට පොදු මූලාශ්‍රය විශේෂයක් පවතින්නට ඇතැයි විශ්වාස කිරීමට හේතුව වන්නේ මේ විවිධ පිටකයන්හි විසමතා මෙන් ම යම් යම් ප්‍රමාණවලින් සමානතා ද පැහැන බැවිණි. එසේත් නො වන්නේ නම් මුල් යුගයේ දී විවිධ භාෂා හා ප්‍රාදේශීය තත්වයන් යටතේ සංස්කරණය වෙමින් පැවැති බුද්ධ වචනය මේවාට මූලාශ්‍ර වන්නට ඇත.

දහනව වැනි සියවස අග භාගයේ දී මධ්‍යම ආසියාවේ නොයෙක් ස්ථානවලින් ප්‍රාකෘත, සංස්කෘත, උයිගුර්, ටොකාරියන්, බෝටාන්, කුවින්, සොග්ඩියන් හා වෙනත් ප්‍රාදේශීය භාෂාවලින් ලියන ලද බෞද්ධ ග්‍රන්ථ රාශියක පිටපත් යුරෝපීයයන්ට සොයා ගත හැකි විය. මෙයින් සමහරක් ග්‍රන්ථ බර්වි පොතුවල ලියා තිබිණි⁶³. ලක්දිව ක්‍රිපිටකය පුස්තකාරුඪ වන කාලය වන විටත් මෙවැනි පිටක ග්‍රන්ථ විවිධ මාධ්‍යයන් භාවිත කරමින් ලේඛන ගත කිරීම ආරම්භ වී පැවැති බව පෙනේ.

මහායානික හා වෙනත් ඉපැරණි බෞද්ධ මූලාශ්‍රය සලකා බැලීමේ දී පැහැදිලි වන වැදගත් කරුණක් වන්නේ ථෙරවාදි ක්‍රිපිටකයේ ඇති ස්ථාවරභාවය හා පරිපූර්ණභාවයයි. මහායානය බුදුසමය රටින් රටට වෙනස් වී ගිය ද දකුණු බුදුසමය ලෙස හැඳින් වූ ථෙරවාදි බුදුසමය ශ්‍රී ලංකාවේ මෙන් ම බුරුමයේ හා සියමේ නො වෙනස්ව පැවැතිණි. ඒ අනුව පාලි ක්‍රිපිටකය මේ රටවල දී සැලකිය යුතු තරම් විපර්යාස වන පරිදි සංස්කරණ හා පරිවර්තනවලට ලක් නො විය⁶⁴. ථෙරවාදි බුද්ධ ධර්මය මුල් බුදුසමය ලෙස හෝ පිරිසිදු බුදුසමය ලෙස ලෝකවාසීන් විසින් විසින් සාකච්ඡාවට ගැනීමට හේතුව වන්නේ ක්‍රිපිටකයේ පවතින මෙම පරිපූර්ණ භාවය හා ඓතිහාසිකව ඔප්පු කෙරෙන අඛණ්ඩතාව යි. පාලි ක්‍රිපිටකය මෙන් පුර්වෝක්ත අන්‍ය පිටකයන් විධිමත්ව සංග්‍රහ වූ අවස්ථාවක් ඉතිහාසයේ දැකිය නො හැකිය. මේ ග්‍රන්ථ සෘජුව ම විවිධ භික්ෂූන්ගේ පෞද්ගලික සංස්කරණ හා පරිවර්තන බව ද පෙනේ. ඒවා සංස්කරණය කිරීමේ දී හා පරිවර්තනයේ දී ඔවුන්ට ථෙරවාදීන්ට වඩා නිදහසක් තිබුණු බව පෙනේ.

ථෙරවාදි පාලි ක්‍රිපිටකයට සාපේක්ෂව ඊට වඩා සුවිසල් හා පැතිරුණු ධර්මග්‍රන්ථ රාශියක් මේ අවදිය වන විට භාරතයේ හා උතුරු ප්‍රදේශයේ පැවැති බව සිතාගත හැකිය. එහෙත් කල් යන විට ආගමික හක්තියෙන් මෙම ග්‍රන්ථවලට පුද පූජා පවත්වමින් පොත්ගල්වල සුරක්ෂිත කිරීමට යොමු වූ බැවින් ඒවායේ විනාශය සිදු විය. දැන උගත් ජ්‍යෙෂ්ඨ භික්ෂූන්ට පමණක් පරිහරණය කළ

හැකි දෙයක් බවට මෙම ග්‍රන්ථ පත් වීම නිසා පොත් පත් ආරාමවල පොත්ගුල්වලට පමණක් සීමා විය. ඒවා පවත්වාගෙන යාම සඳහා භාණක හෝ වෙනත් ශාසනික සම්ප්‍රදාය විශේෂයක් වී නම් ඒවා ද යටපත් වී ගියේය. යුද්ධවල දී මෙවැනි පොත් පත් තැන්පත් කළ ස්ථාන විනාශයට පත් විය. මේ ප්‍රදේශවල පැවැති රළු දේශගුණික තත්වයන් කෙසේවත් මෙම පොත් පත්වල තිර පැවැත්මට යෝග්‍ය නො වූ බව සිතිය හැක. දහනව වැනි සියවසේ දී ඉපැරණි ස්තූප හා විහාර පොත්ගුල්වල සංස්කෘත, ටිබෙට්, චීන හා මොංගෝලියානු සංස්කරණ වශයෙන් ඉතිරි වී පැවැති මෙම ග්‍රන්ථ කොටස් වශයෙන් සොයා ගන්නා තුරු ම ඒවා විනාශ වෙමින් පැවැතිණි.

සාහිත්‍යයක් ලේඛනගතව හෝ වේවා වාචනා මාර්ගයෙන් හෝ වේවා එහි ස්ථාවර භාවය තහවුරු කළ හැකි වන්නේ ඒ වෙනුවෙන් සංවිධානය වූ කැපවීම් සහිත පරපුරකට පමණක් බව මෙයින් පැහැදිලි වේ. මේ නිසා ථෙරවාදී හික්ෂු සම්ප්‍රදාය විසින් බුද්ධ දේශනාව සංගායනා කොට සංවිධානය කිරීමෙන් හා නො කඩ කොට ආරක්ෂා කිරීමෙන් සිදු කරන ලද සේවය ඓතිහාසික වැදගත්කමක් දරන්නක් පමණක් නො වේ. පාලි භාෂාවෙන් ක්‍රිපිටකය හා තදනුබද්ධ ග්‍රන්ථ මනාව අධ්‍යයනය කිරීමෙන් බුද්ධ වචනය පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් අනාගත පරපුරට ලබා දීමට සැලැස්වීමක් ද වේ.

ආන්තික සටහන්

- ¹ සිංහල සමන්තපාසාදිකාව, 1 කාණ්ඩය, (1975), පරි. අම්බලන්ගොඩ ධම්මකුසල හිමි, ස්වර්ණමාලී මඬුලිකා ගුණතුඬුග, කොළඹ 7, පි.xxiii
- ² දීඝනිකාය 2 (2005) බුජනිග්‍රහ, අංක 8, බොසම, දෙහිවල, පි.242
- ³ චූළවග්ග පාළි 2 (2005) බුජනිග්‍රහ, අංක 5.2, බොසම, දෙහිවල, පි.545
- ⁴ දීඝනිකාය2, පි.256
- ⁵ නාරද හිමි, දියගම, (2007) බෞද්ධ ධර්ම සංගායනා, එස්. ගොඩගේ, කොළඹ, පි.34
- ⁶ Robinson, R. H, Jonson, W. L. and Thanissaro Bhikkhu (2005) Buddhist religions: historical introduction, 5th ed., Wordsworth, Belmont, California, p.48
- ⁷ අබේනායක, ඔලිවර් (2009), පාලි අධ්‍යයනය විමර්ශන, සංස්. මහමිත්තව පඤ්ඤාරතන හිමි සහ පහළගම ධම්මික හිමි, විජේසූරිය ග්‍රන්ථ කේන්ද්‍රය, මුල්ලේරියාව, පි.125
- ⁸ සිංහල සමන්තපාසාදිකා, 1975, පි.13
- ⁹ අදිකාරම්, ඊ. ඩබ්ලිවු. (1963), පැරණි ලක්දිව බෞද්ධ ඉතිහාසය, කේ. කේ. ජී. ජයවර්ධන සහ සමාගම, කොළඹ, පි.71
- ¹⁰ තෝමස්, එඩ්වඩ්. ජේ., (1962), බෞද්ධ චින්තාවේ ඉතිහාසය, ගුණසේන සමාගම, කොළඹ, පි.47
- ¹¹ අංගුත්තර නිකාය 2 (2005) බුජනිග්‍රහ, අංක 19, බොසම, දෙහිවල, පි.326
- ¹² නිකාය සංග්‍රහය (1997), බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය, දෙහිවල, පි.7
- ¹³ සිංහල දීපවංසය (1970), සංස්. කිරිඇල්ලේ ඤාණවිමල හිමි, ඇම්.ඩී. ගුණසේන, කොළඹ, පරි.8 ගා.1-12, පි.43-44
- ¹⁴ The World's Religions (1982) Ed. by R. Pierce Beaver et al., Lion Publishing, Herts, England, p.234
- ¹⁵ The Dhammapada (1954) by S.Radhakrishnan, Oxford University Press, London, p.4
- ¹⁶ Winternitz, Maurice (1991) A history of Indian literature, Vo.1, Munshiram Manoharlal Publishers, New Delhi, p.5
- ¹⁷ විමලකීර්ති හිමි, මැද උයන්ගොඩ (බුව2498), ශාසනවංශප්‍රදීපය, මාතර වෙළෙන්දෝ, මාතර, පි.49
- ¹⁸ මහාවංසය සිංහල (2004), බොසම, දෙහිවල, පරි.33 ගා.103
- ¹⁹ Oldenberg, Herman (1997), Buddha: His life, His doctrine, His order, tr. By William Hoey, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi, p.177
- ²⁰ Hackmann, H. (1988) Buddhism as a religion, Neeraj Publishing House, Delhi p.31
- ²¹ මහාවංස, පරි.7 ගා.51
- ²² විජේබණ්ඩාර, චන්දිම සහ මොරවුවගම, එච්. එම්. (2004), බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාර : මුල ධර්ම හා වංශ කථාව, එස්. ගොඩගේ, මරදාන, පි.307
- ²³ විරසිංහ, ඇස්.ජී.ඇම්. (1990) කුමාරතුංගයන්ගේ අධ්‍යාපන දර්ශනය, නුවණ, සිංහල භාෂා ඒකකය, අධ්‍යාපන දෙපාර්තමේන්තුව, බත්තරමුල්ල, කලාපය 2, පි.16

²⁴ Encyclopaedia of Buddhism, (1989) vol. IV, ed. By Jotiya Dhirasekera and W.G.Weeraratne, The Government of Sri Lanka, Colombo, p.138

²⁵ මහාවග්ග පාළි 1 (2005) බුද්ධචරිතය, අංක 3, බෞද්ධ, දෙහිවල, පි.Lxiii

²⁶ Piyadasa, T. G. (1985) Libraries in Sri Lanka: Their origin and history from ancient time to the present, Sri Satyaguru Publication, Delhi, p.45

²⁷ මහාවංසය, පරි.14 ගා.65

²⁸ ධර්මකීර්ති හිමි, නිවන්දම (1995), ලක්දිව බුදු සසුන හා මහ සඟ පරපුර, අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ, පි.11-28

²⁹ රාහුල හිමි, වල්පොල (1989), ලක්දිව බුදුසමයේ ඉතිහාසය, ඇම්.ඩී. ගුණසේන සමාගම, කොළඹ, පි.65-80

³⁰ රාහුල හිමි, වල්පොල (1992), හික්කුඩුවේ උරුමය, ඇස්. ගොඩගේ, කොළඹ, පි.17

³¹ මලලසේකර, ජී. පී. (1965), ලංකා පාලි සාහිත්‍ය, එම්.ඩී.ගුණසේන, කොළඹ, පි.50

³² Hazra, Kani Lal (1998) Pali language and literature vol. 1, D. K. Printworld, New Delhi, p.17-44

³³ ජයවික්‍රම, එන්. ඒ. (1969), පාලි සාහිත්‍ය කෘති සම්පාදනය, ලංකාවේ අධ්‍යාපන සේවයේ ප්‍රකාශනය, අධ්‍යාපන හා සංස්කෘතික අමාත්‍යාංශය, කොළඹ, පි.58

³⁴ බේමානන්ද හිමි, හැගොඩ (1992), ඵලවදා නායය, කරංජි ප්‍රින්ටර්ස්, මහරගම, පි.13

³⁵ මජ්ඣිම නිකාය 1 (2005) බුද්ධචරිතය, අංක 10, බෞද්ධ, දෙහිවල, පි.404

³⁶ අභයවංස, කපිල (1999), බෞද්ධ අධ්‍යයනය, ඇස්. ගොඩගේ, කොළඹ, පි.18

³⁷ World Scriptures: a comparative anthology of sacred texts (1991) Motilala Banarshidass Publishers, New Delhi, p.15

³⁸ වජිරඤ්ඤාණ හිමි, හොරණ (2000), ලක්දිව චිත්‍ය සාහිත්‍යය, එස්. ගොඩගේ, කොළඹ, පි.85

³⁹ Hazra, Kanai Lal (1991) **The introduction and development of the Sinhala Sanga**, In chief editor Adikari, A., *Sambhassa*, 1 (2), Branch of Pirivena Education of the Ministry of Education and Higher Education, Colombo, p.170

⁴⁰ Hackmann, 1988, p.93

⁴¹ කරුණාරත්න, සද්ධාමංගල (1969), නිකාය භේදය හා ශාස්ත්‍ර පරිභාෂිතය, ලංකාවේ අධ්‍යාපන සේවයේ ප්‍රකාශනය, අධ්‍යාපන හා සංස්කෘතික අමාත්‍යාංශය, කොළඹ, පි.83

⁴² (එම, පි.85)

⁴³ බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ (1960), ඵලවදා බෞද්ධ දර්ශනය, බෞද්ධ, දෙහිවල, පි. xviii

⁴⁴ සිංහල දීපවංසය, පරි.4 ගා.90-93

⁴⁵ එම, පරි.4, ගා.71

⁴⁶ තෝමස්, 1962, පි.48

⁴⁷ රාහුල හිමි, 1989, පි.91

⁴⁸ නිකායසංග්‍රහ, පි.16

⁴⁹ බුද්ධදත්ත හිමි, 1960, පි.16

⁵⁰ බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ (2002), පාලි සාහිත්‍යය, රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ, පි.148

⁵¹ තෝමස්, 1962, පි.58

⁵² අභයවංස, 1999, පි.19

⁵³ මහාවංසය, පරි.63 පි.157

⁵⁴ කරුණාරත්න, 1969, පි.84

⁵⁵ ධර්මකීර්ති හිමි, 1995, පි.74

⁵⁶ බේමානන්ද හිමි, 1992, පි.12

⁵⁷ චන්ද්‍රසිරි හිමි, ලියනේගම (2007), පාලි භාෂාවයි විමර්ශනයයි, කර්තෘ, ජයාමිපේ, පි. 52

⁵⁸ ඥානාරාම හිමි, පානේගම (2003), පාලි සාහිත්‍ය, සම්. මිණිවත් පී. තිලකරත්න, විශ්ව සාහිත්‍ය, සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ දෙපාර්තමේන්තුව, කොළඹ, පි.33

⁵⁹ බේමානන්ද හිමි, 1992, පි.12

⁶⁰ පටිසම්භිධාමගේගට්ඨකථා (2008), පරි. විජේතුංග ලියන පටබැඳිගේ ධර්මදාස, පාඨසල. අංක 25, බෞද්ධ, දෙහිවල, පි.7

⁶¹ රේවත හිමි, දොඩම්ගොඩ (2001), ඉන්දියානු බුදුසමයේ ඉතිහාසය, සදීප ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ, පි.71

⁶² බාපන්, පී. ඩී. (2006), දෙදහස් පන්සිය වසරක බෞද්ධ සමය, සුනෙර ප්‍රකාශකයෝ, නුගේගොඩ, පි.238-248

⁶³ ධම්මාලෝක හිමි (2007) බටහිර ලෝකයේ බුදුහම හා බෞද්ධ අධ්‍යාපනයේ සමාරම්භය, සම්භාෂා, අධ්‍යාපන අමාත්‍යාංශයේ පිරිවෙන් ශාඛාව, කොළඹ, කලාපය 15 පි.38

⁶⁴ Hackmann, 1988, p.95